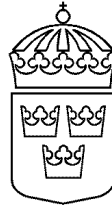

Riksdagens protokoll 1995/96:26

Tisdagen den 21 november

Protokoll
1995/96:26

Kl. 14.00 – 16.25
18.00 – 19.00

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollen för den 14 och den 15 november.

2 § Meddelande om val av en riksdagens ombudsman

Förste vice talmannen meddelade att val av en riksdagens ombudsman skulle ske vid morgondagens sammanträde.

3 § Svar på fråga 1995/96:105 om åtgärder mot företag som inte anställer invandrare *Svar på frågor*

Anf. 1 Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s)

Herr talman! Juan Fonseca har frågat mig om jag avser att utforma någon rekommendation till landets arbetsförmedlingar av samma typ som används i Danmark för arbetsgivare som inte anställer invandrare.

Låt mig först nämna exempel på några åtgärder som vi i Sverige vidtagit för att underlätta flyktingars och invandrades inträde på arbetsmarknaden.

Efter förslag av regeringen har riksdagen beslutat att det under budgetåret 1995/96 kommer att finnas högst 5 miljoner kronor att användas till informationsinsatser som skall underlätta inträdet på arbetsmarknaden för flyktingar och invandrare. Syftet är bl.a. att bryta motståndet hos arbetsgivare att anställa utomnordiska invandrare och flyktingar. Vidare finns invandrar-specifika åtgärder typ yrkesprovning för invandrare, praktik i samband med kompletteringar av utländsk högskoleutbildning och yrkessvenska, arbetsplatsintroduktion m.fl. åtgärder.

Den invandrarpolitiska kommittén tar i sitt betänkande, Arbete till invandrare, upp flera förslag på hur vi skall underlätta för invandrare att få arbete på den ordinarie arbetsmarknaden. Juan Fonseca sitter med i den kommittén och bör således vara väl insatt i kommitténs arbete.

Till den 29 februari 1996 skall därutöver denna kommitté, liksom flera andra inom det arbetsmarknadspolitiska området, redovisa sina överväganden och förslag, som kan utgöra underlag för den i tillväxtpropositionen aviserade arbetsmarknadspolitiska propositionen. Redan

Prot. 1995/96:26
21 november

*Fel! Okänt
växelargument.*

innan dess skall den arbetsmarknadspolitiska kommittén redovisa sina överväganden.

Vidare finns en skriftlig överenskommelse mellan Arbetsmarknadsverket och Statens invandrarverk som behandlar samarbetet mellan Invandrarverket, kommunerna, arbetsförmedlingen och andra aktörer i syfte att underlätta invandrarernas integrering i det svenska samhället.

Ett annat exempel är Europeiska Socialfondens Mål 3, som bl.a. syftar till att åstadkomma förbättringar i arbetsmarknadens sätt att fungera. Detta målområde inriktas på att bekämpa utsatta gruppers arbetslöshet och tillgodose dessas behov av integrering i arbetslivet. Invandrare i storstadslän tillhör de som prioriteras, och därför föreslås ca 10 % av de svenska mål-3-medlen att avsättas till invandrare. Detta innebär att det för år 1995 avsätts 60 miljoner kronor för invandrare i Stockholm, Göteborg och Malmö, och lika mycket – 60 miljoner – för år 1996.

Det här är några exempel på positiva åtgärder för att förmå arbetsgivarna att anställa invandrare. Någon rekommendation av samma typ som den danska har vi inte.

Vi har däremot sedan den 1 juli 1994 en lag mot etnisk diskriminering i arbetslivet som tar sikte på både behandlingen av arbetssökande och behandlingen av arbetstagare. En arbetsgivare träffas av förbudet mot etnisk diskriminering av arbetssökande då arbetsgivaren anställer någon annan än den diskriminerade. Det är genom att anställa den andre som överträdelsen sker. För att diskriminering skall anses föreligga måste det ha varit något annat än sakliga skillnader som motiverat särbehandlingen.

Diskrimineringsombudsmannen har i detta sammanhang en processförande roll i diskrimineringstvister som i huvudsak påminner om den roll som Jämställdhetsombudsmannen har i könsdiskrimineringstvister.

Mot bakgrund av det sagda anser jag att Sverige vidtagit många konkreta åtgärder i syfte att underlätta invandrarers möjligheter till arbete och integration i det svenska samhället. Innan jag föreslår nya mått och steg inom detta område vill jag först kunna se hur våra existerande åtgärder fungerar i praktiken.

Anf. 2 JUAN FONSECA (s)

Herr talman! Jag vill tacka arbetsmarknadsministern för svaret. Jag vill också säga att jag håller med om den redovisning som arbetsmarknadsministern har gjort när det gäller de olika åtgärder som man har vidtagit för att få fler invandrare i arbete.

Det jag tyckte var intressant var att den danska regeringen går ut ganska kraftigt med en rekommendation där man säger att arbetsförmedlingen i Danmark skall neka arbetskraft till arbetsgivare som inte vill anställa invandrare. Arbetsmarknadsminister Jytte Andersen säger att det är ett led i den danska politiken att leva upp till internationella konventioner som förbjuder all diskriminering.

Man anser att problemen är ganska allvarliga i Danmark. Det börjar likna de problem vi har här hemma. Från den utgångspunkten tyckte jag att det var intressant att höra om arbetsmarknadsministern skulle

kunna tänka sig att fundera på någonting liknande. Det skulle visa arbetsgivare i Sverige mer konkret att det också finns andra länder som är beredda att se till att de grupper som i dag står utanför arbetsmarknaden kan ta sitt ansvar. Det var min utgångspunkt när jag ställde frågan.

Jag tycker att idén som sådan är ganska intressant och bra. Man skulle möjligen kunna överväga den också här i Sverige.

Anf. 3 Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s)

Herr talman! Först vill jag säga att Sverige tar ett väldigt stort ansvar när det gäller flyktinginvandringen, även jämfört med alla de andra nordiska länderna. Vi har tagit emot väldigt många flyktingar från det forna Jugoslavien. Samtidigt deltar vi i arbetet att försöka lösa konflikterna på plats i Jugoslavien. När vi jämför oss med de andra nordiska länderna behöver vi inte skämmas på något sätt. Vi är ett land som tar en mycket stor börda när det gäller de problem som uppstår med flyktinginvandringen. Det vill jag betona.

Vi har inte för avsikt att i dag lägga fram några förslag liknande det danska förslaget. Juan Fonseca har ju själv deltagit i utformandet av Invandrapolitiska kommitténs betänkande Arbeta till invandrare. Det betänkandet tillsammans med det betänkande som Arbetsmarknadspolitiska kommittén kommer att leverera i februari månad kommer att vara underlag för de förslag till åtgärder som vi kommer att lägga fram i en proposition under första halvåret nästa år.

Anf. 4 JUAN FONSECA (s)

Herr talman! Vi är överens om att vi inte behöver skämmas över det vi gör. Vi gör ganska mycket. Men 40–45 % av vissa grupper står fullständigt utanför arbetsmarknaden. Det är ganska känt att arbetsgivare i vissa lägen diskriminerar människor på grund av att dessa ser anorlunda ut eller har ett konstigt efternamn. Därför tyckte jag att det danska förslaget var intressant.

Jag kommer naturligtvis själv i den kommitté jag sitter i att lyfta fram frågan, men jag vill i första hand resonera med ministern om vad han tycker om den inriktning som finns i Danmark. Där visar man konkret att man inte tolererar att människor som har ett annat ursprung än det danska inte anställs.

Man accepterar inte att arbetsgivaren ställer krav på skolbakgrund, danskt medborgarskap osv. Den aspekten är ganska intressant.

Anf. 5 Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s)

Herr talman! Jag vill återigen understryka att vi kommer att vänta med ställningstagandena till dess att vi har fått slutprodukterna från den kommitté som Juan Fonseca är med i och från den arbetsmarknadspolitiska kommittén. I övrigt har jag i dag ingen kommentar.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 1995/96:26
21 november

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:26
21 november

Svar på frågor

4 § Svar på fråga 1995/96:126 om miljöbrott

Anf. 6 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)

Herr talman! Kia Andreasson har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta i anledning av vissa påstådda förhållanden, som hon betecknar som brister, när det gäller bekämpningen av miljöbrottslighet. Jag tar upp de förhållanden Kia Andreasson anför i tur och ordning.

För det första har Kia Andreasson påstått att utredningen av de miljöbrott som anmäls till polis och åklagare ofta läggs ned på grund av resursbrist och okunskap samt att det på Rikskriminalens ekorotel skulle saknas poliser med ekologisk utbildning eller miljöutbildning, eller som arbetar med miljöbrott.

Viss utbildning i miljölagstiftningen ingår redan i den grundläggande polisutbildningen. Särskilda utbildningsinsatser för såväl poliser som åklagare har också vidtagits sedan i vart fall mitten av 80-talet. Sedan i våras ges en åtta veckors miljöutbildning för särskilda utredare av miljöbrott. Denna omfattar, förutom lagstiftningen på området, även ekologi och miljövärd samt samverkan mellan polis och tillsynsmyndigheter. Under våren utbildades 18 poliser, företrädesvis erfarna kriminalpoliser, och just för tillfället genomgår 14 poliser samma utbildning. Kursdeltagarna representerar ett urval från hela landet. Vid vårutbildningen deltog två befattningshavare vid Rikskriminalpolisens ekorotel.

En höjning av kompetensen har alltså redan initierats. När det gäller Rikskriminalpolisen skall dock sägas att denna företrädesvis utreder brott med nationella eller internationella förgreningar. För närvarande har inte Rikskriminalpolisen något ärende gällande miljöbrott.

Kia Andreasson har också gjort gällande att preskriptionstiden fem år är för kort för miljöbrott eftersom skadorna och upptäckten ibland sker efter längre tid. Preskriptionstiden för olika brott är generellt reglerad i brottsbalken och är beroende av brottets maximistraff. För de flesta miljörelaterade brott, som inte är ringa, är maximistraffet två års fängelse. Därav följer att preskriptionstiden är fem år. För grovt miljöbrott enligt brottsbalken är emellertid maximistraffet sex års fängelse och preskriptionstiden tio år. Frågan om straff- och sanktionsbestämmelserna på miljöområdet övervägs för närvarande av Miljöbalksutredningen. Sannolikt kommer utredningens förslag, i likhet med den återkallade propositionen till miljöbalk, att innehålla bestämmelser om skärpta straff för grova brott mot balkens bestämmelser. Detta innebär förlängda preskriptionstider i förhållande till i dag.

Vidare har Kia Andreasson gjort gällande att polisen borde redovisa kostnaderna för gjorda miljöbrottsutredningar separat. En sådan separat redovisning vore i och för sig möjlig, även om avgränsningsproblem skulle uppkomma eftersom straffrättsliga bestämmelser med miljöanknytning finns utspridda på ungefär 180 lagar. Jag har emellertid svårt att se vad som skulle stå att vinna med en sådan ökad administrativ börda för polisen.

Kia Andreasson har också anförts att endast 29 fällande domar för brott mot miljöskyddslagen avkunnades 1994 medan 367 brott poli-

sanmälades. Statistik av detta slag säger väldigt litet utan en närmare analys av domar och anmälningar. Bl.a. kan ju en dom avse ett stort antal brott. Vidare är orsakssammanhangen på miljöområdet ofta komplicerade. Detta innebär att vad som i förstone kan förefalla vara resultatet av ett brott efter närmare utredning kan visa sig ha andra orsaker. Det kan också vara mycket svårt att konstatera att en överträdelse skett uppsåtligt eller av oaktsamhet. Tidigare undersökningar från bl.a. Riksåklagaren bekräftar denna bild.

För att effektivisera sanktionssystemet när brott begås i företagsverksamhet har regeringen tillsatt en utredning om straffansvar för juridiska personer.

Slutligen påstår Kia Andreasson, något förvånande, att straffrättens allmänna beviskrav inte skulle vara tillämpliga i miljömål. Detta är helt felaktigt. Självklart skall samma beviskrav gälla i alla typer av brottmål. Sedan är det naturligtvis så att beviskraven uppfylls med hjälp av olika bevismedel i olika typer av mål. Att man skulle sänka beviskraven enbart därför att en viss typ av brott generellt sett är svåra att bevisa är emellertid uteslutet.

Anf. 7 KIA ANDREASSON (mp)

Herr talman! Jag tackar för svaret.

Miljöbrotten skall ju räknas in i de ekonomiska brotten. Ekonomiska brott är prioriterade, och det skall satsas rätt mycket resurser på dessa. Men jag tycker att miljöbrotten kommer bort i sammanhanget, och det är inte bra. Det återstår mycket att göra.

Justitieministern berättar här att det pågår och tidigare har genomförts utbildning av poliser i miljölagstiftning, vilket är bra. Utbildningen är två månader allt som allt. Men vad jag efterlyser är att man anställer riktiga experter på detta område precis som det nu anställs många riktigt utbildade ekonomer för att lösa ekonomiska brott. Även för miljöbrotten behövs det riktigt utbildade personer inom miljö och ekologi för att hjälpa till att komma vidare, därför att det är fråga om precis lika krångliga brott som de ekonomiska brotten. Brotten är likartade.

Det gläder mig att höra att preskriptionstiderna kanske kommer att bli längre. Som jag har påtalat är det nödvändigt.

Anledningen till att jag vill få till stånd en kostnadsutredning är att det är av intresse att få en uppfattning om hur stor del av budgeten som upptas av miljöbrotten.

Anf. 8 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)

Herr talman! Det är helt rätt, som Kia Andreasson säger, att det krävs expertkunskap för att hantera miljöbrott. Men jag tror att Kia Andreasson helt bortser från att en stor del av den specifika expertkunskapen finns i tillsynsmyndigheterna, och rättsväsendets åtgärder på miljöområdet är ju i stor utsträckning beroende av de insatser som görs av tillsynsmyndigheterna. Därför ingår bl.a. i den speciella utbildningen av poliser också utbildning i att samarbeta med de särskilda experterna på miljöområdet. Det är givetvis viktigt att polisen får tillgång till

Prot. 1995/96:26

21 november

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:26
21 november

*Fel! Okänt
växelargument.*

denna expertkunskap och de utredningar som skall ligga till grund för polisens arbete.

Anf. 9 KIA ANDREASSON (mp)

Herr talman! Jag har varit i kontakt med länsstyrelsen, som just anmäler den här typen av brott. Vid miljöenheten vid Länsstyrelsen i Göteborg säger man: Vi får in väldigt många anmälningar. Men vi granskar dessa i detalj och lämnar bara över de anmälningar som vi absolut tycker borde leda till fällande domar. Ändå är statistiken så dålig. Anmälningarna leder aldrig fram till en fällande dom.

Genom Ekobrottsberedningens direktiv har stora insatser gjorts när det gäller att knyta till sig ekonomer för att lösa ekonomiska brott, och beredningen hade en stor konferens i Stockholm den 10–11 oktober.

Men när det talas om ekonomiska brott talas det aldrig någonsin om miljöbrott eller om att miljöbrotten skall omfattas av alla de goda förslag som gäller ekonomiska brott. Även i den senaste propositionen om ekonomisk brottslighet står det visserligen att miljöbrott skall räknas in. Men det finns inga konkreta förslag. Miljöbrotten nämns så där spritt i några meningar. Jag vill att villkoren skall vara precis desamma som för bekämpning av ekonomiska brott. När det nu satsas pengar, resurser och bra analyser skall man också ta med miljöbrotten. Annars kommer vi aldrig vidare på detta område, som är eftersatt.

Anf. 10 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)

Herr talman! Jag tycker att Kia Andreasson överdriver oerhört när hon säger att anmälningarna aldrig leder fram till åtal. Även de siffror som Kia Andreasson själv åberopade visar att detta inte är sant. Vi skall låta bli att överdriva i det här sammanhanget. Men vi skall på allvar ta tag i de problem som finns.

Ett viktigt problem när det gäller såväl ekobrottslighet som miljöbrott är att vi i mycket större utsträckning måste få till stånd ett samarbete mellan de olika experter som är nödvändiga för att komma fram till en bra utredning, som så småningom kan leda till en rättslig prövning. Det var bl.a. därför jag påpekade att ett moment i polisens specialutbildning är just att utveckla förmågan att samarbeta med experter. Jag tror att detta är ett viktigt inslag i det hela.

När det i övrigt gäller miljöbrottsfrågorna så ingår de i det miljöbalksarbete som pågår, och även ur detta arbete kan det komma fram en del förslag som effektiviserar själva rättshandlingen.

Anf. 11 KIA ANDREASSON (mp)

Herr talman! Det låter ju positivt och bra. Men de experter som justitieministern talar om har ju inte knutits till ekorotlarna och REKO. Där finns ju ekonomer i stort antal, vilket jag tycker är bra, men inga experter på miljöområdet än så länge.

Meningen var att det skulle bli ett samarbete ute i landet med olika organisationer och med landshövdingen som ordförande. Men jag tror inte att man av direktiven förstår att miljöbrotten skall ingå, eftersom

informationen från regeringen ut till det arbete som skall genomföras är dålig.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 1995/96:26
21 november

*Fel! Okänt
växelargument.*

5 § Svar på fråga 1995/96:90 om den fängslade journalisten David Rohde

Anf. 12 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s)

Herr talman! Lennart Rohdin frågar vad den svenska regeringen gör för att medverka till att den amerikanske journalisten David Rohde, som fängslats av bosnienserbiska myndigheter, omedelbart släpps fri.

Sedan Lennart Rohdin ställde sin fråga har den amerikanske journalisten frisläppts, dock utan svensk medverkan. Vi har från svensk sida gjort bedömningen att den amerikanska regeringen själv haft de bästa möjligheterna att agera i frågan, eftersom företrädare för de bosnienserbiska myndigheterna ju för närvarande befinner sig i USA. Genom den information om förhandlingarna i Ohio som regeringen haft har jag också känt till att frågan tagits upp direkt med bosnienserbiska företrädare.

När svenska medborgare utsätts för situationer av liknande slag agerar regeringen givetvis. Vid ett antal tillfällen har t.ex. svenska journalister råkat ut för incidenter på områden kontrollerade av bosnienserberna, varvid regeringen omgående vidtagit åtgärder.

I fall då andra länders medborgare utsätts för oacceptabel behandling agerar Sverige om en hänvändelse görs till regeringen av någon organisation eller annan regering, eller om det i övrigt bedöms att svenskt agerande kan bidra till att lösa situationen. Så har inte varit fallet beträffande David Rohde.

Anf. 13 LENNART ROHDIN (fp)

Herr talman! Jag tackar utrikesministern för svaret och har givetvis ingenting att invända mot svaret. Vi är väl lika tacksamma för att det kom en lösning i stort sett innan frågan hann registreras här i riksdagen.

Utrikesministerns redogörelse för hur och när den svenska regeringen agerar i sådana här sammanhang är naturligtvis helt riktig.

Att jag reste frågan har naturligtvis att göra med det större sammanhang som det här fängslandet har ägt rum i. Det har att göra med händelserna i Srebrenica i somras och de fortfarande ouppklarade uppgifterna om de 8 000, kanske uppemot 10 000 människor, främst unga män och kvinnor, som har försvunnit efter det att bosnienserberna intog Srebrenica. Man har från bosnienserbisk sida på alla sätt förhindrat för utomstående, såväl FN som Internationella Röda korset, att på plats ta reda på vad som faktiskt har hänt. Vi vet att det har förekommit satellitbilder som indikerar massgravar efter de försvunna människorna.

Det här journalisten är en person som på eget bevåg vid flera tillfällen har tagit sig in i Srebrenica och på plats kunnat både undersöka områdena och fråga människor om vad som har skett. I går kväll på

Prot. 1995/96:26
21 november

*Fel! Okänt
växelargument.*

CNN kunde han redogöra för sina erfarenheter från det senaste besöket, då han fängslades av de bosnienserbiska myndigheterna.

Med tanke på Sveriges engagemang när det gäller det som händer i Bosnien, med tanke på de spekulationer och de frågetecken som har rests beträffande de holländska FN-truppernas agerande i Srebrenica, ligger det naturligtvis, åtminstone indirekt, ett starkt svenskt intresse i att verkligen få klarhet i det som hände i Srebrenica. Där har denne journalist bidragit på ett sätt som ingen annan har lyckats med hittills.

Anf. 14 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s)

Herr talman! Jag vill bara bekräfta att jag personligen och den svenska regeringen tillmäter de hems kheter som skedde efter Srebrenicas och Zepas fall den största betydelse. Jag tror att det för hela försökningsprocessen i Exjugoslavien är viktigt att vi kommer till rätta med vad som faktiskt inträffade. Jag har tagit upp det vid många tillfällen, senast i går vid EU:s utrikesministermöte.

Anf. 15 LENNART ROHDIN (fp)

Herr talman! Jag tackar för det utrikesministern säger. Jag tror också att det är oerhört viktigt att få klarhet i de här frågorna. Annars blir det säkerligen väldiga spekulationer om vad som är orsaken till att vi inte har fått klarhet.

Det förekommer resonemang om att man i de här fredsförhandlingarna inte vill störa möjligheterna att nå en stor fredsuppgörelse och därmed fokusera på en del av de inblandade aktörerna. Det förekommer t.o.m. påståenden om centrala dokument, som skulle bevisa eller åtminstone indikera att en del eller en stor del av ansvaret för det som har hänt vid de etniska rensningarna i Srebrenica skulle falla tillbaka på även personer som deltar i fredsförhandlingarna i Ohio.

Allt detta gör naturligtvis, som utrikesministern sade, att fullständig klarhet är nödvändig för att skapa förutsättningar för det som skall komma efter ett fredsavtal.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på fråga 1995/96:92 om förändringar i CFE-avtalet

Anf. 16 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s)

Herr talman! Lennart Rohdin har frågat mig hur Sverige har framfört sin oro över att CFE-avtalets flankbegränsningar ändras ”i vitalt hänseende” i vårt eget närområde.

Avtalet om begränsningar av de konventionella styrkorna i Europa, det s.k. CFE-avtalet, är den utan jämförelse mest genomgripande överenskommelsen om nedrustning någonsin vad avser konventionella vapen och styrkor.

Avtalet är av stor betydelse för stabiliteten i Europa och därmed också för oss. Det är nu i huvudsak genomfört. Mer än 50 000 materielenheter har förstörts. Rustningsnivån i Europa har avsevärt reducerats.

Avtalets genomförande har också medfört en öppenhet och en insyn i militära frågor som för bara några år sedan var otänkbar.

Några problem återstår dock fortfarande att lösa. Ett par stater har, på grund av brist på resurser, inte helt uppfyllt sina reduktionsmål. Den viktigaste kvarstående frågan rör emellertid flankbegränsningarna i Ryssland, dvs. särskilda restriktioner avseende stationering av militära styrkor i Leningrads och Nordkavkasus militärdistrikt. Genom att dessa begränsningar minskar möjligheterna att stationera förband i anslutning till gränsen mot Finland och de baltiska staterna är de av särskilt stor betydelse för stabiliteten i det nordeuropeiska området.

Ryssland anser emellertid att flankbegränsningarna är en kvarleva från en strategisk situation, som numera har förändrats. Man har därtill från rysk sida pekat på instabiliteten i landets södra delar, som ju också omfattas av flankreglerna. Ryssland har därför under ett antal år förklarat att dessa begränsningar måste förändras eller helst utgå.

Konkreta förhandlingar mellan de fördragsslutande parterna, i praktiken främst mellan NATO och Ryssland, har förts under hela hösten. Man har dock ännu inte lyckats finna en lösning.

Sverige, liksom för övrigt Finland och de baltiska staterna, har understrukit vikten av att denna fråga ges en lösning som inte negativt påverkar stabiliteten i Nordeuropa. De nordiska och baltiska utrikesministrarna diskuterade frågan vid sitt möte i Kolding i augusti. Vi genomförde vidare på ett tidigt stadium uppvaktningar i viktiga huvudstäder. Försvarsministern tog upp frågan med sin amerikanske kollega vid besöket i Washington i oktober. Problemet berördes vid kabinettssekreterarens besök i Moskva i samma månad. Vi har vidare poängterat frågans vikt i OSSE:s forum för säkerhetssamarbete i Wien.

Därutöver har en rad kontakter förekommit med berörda länder. Vi har vid alla dessa tillfällen understrukit vår oro inför en utveckling som kan leda till ökade styrkenivåer i vårt närområde.

Förhandlingarna fortsätter nu. Vi kommer att fortsätta verka för att förhandlingsresultatet från svenska utgångspunkter blir så gynnsamt som möjligt.

Anf. 17 LENNART ROHDIN (fp)

Herr talman! Jag tackar utrikesministern för svaret.

Jag är väldigt glad över att vi är helt överens om den mycket centrala betydelse som CFE-avtalet har, både för situationen i Europa i stort och för vårt eget närområde, inte minst genom flankbestämmelserna och det som vi nu diskuterar när det gäller kommande försvarsbeslut och de säkerhetspolitiska övervägandena. Det är bra att nu få en redogörelse för den svenska regeringens agerande under hösten. Jag tror att våra synpunkter sammanfaller där.

Jag vill dock trycka på några saker. Detta gäller inte bara allmänt, att det påverkar styrkeförhållandena i vårt närområde, utan det är naturligtvis också så att de nordiska staterna, liksom förmodligen större delen av Europas stater, i sin försvarspolitiska långsiktplanering har utgått från att de tak som CFE-avtalet innehöll också skall hållas. Det är klart att väsentliga justeringar av detta inte kan undgå att få effekter

Prot. 1995/96:26
21 november

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:26
21 november

*Fel! Okänt
växelargument.*

på den fortsatta försvarspolitiska planeringen, och i det här fallet naturligtvis även för Sverige. Det påverkar alltså den militärstrategiska bedömningen.

Den andra punkten som jag tycker är viktig för Sverige att framhålla är att det som nu diskuteras är att de län som gränsar till de baltiska staterna skall undantas. Det är väldigt ologiskt, eftersom skälet anses vara Rysslands legitima uppfattning om militära hot, vilka rimligtvis inte kan komma från de baltiska staterna. Att lätta på trycket där kan bara bidra till att destabilisera utvecklingen i det baltiska området och därmed Östersjöregionen och påverka oss.

Sedan finns det en tredje punkt som jag också tycker är väldigt viktig, även om vi inte är avtalslutande stat. Genom de omtolkningar som görs av kartan utan att CFE-avtalet omförhandlas skapas prejudikat för hur man vid nya påtryckningar och önskemål från Moskva återigen kan urgröpa det som ändå var själva tanken med CFE-avtalet.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på fråga 1995/96:93 om Tibet

Anf. 18 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s)

Herr talman! Ragnhild Pohanka har ställt en fråga till mig om Sverige avser att vidta åtgärder för att stödja Tibet.

Det är väl känt att situationen för de mänskliga rättigheterna i Tibet är mycket bristfällig. Den kinesiska regeringen har bedrivit en synnerligen hårdhänt politik i Tibet alltsedan 1950. Under senare år har möjligheterna till religionsutövning förbättrats och det tibetanska språkets ställning har stärkts jämfört med tidigare. Tibet har också öppnats för turism och utländska kontakter. Men rapporter om politiskt förtryck, speciellt mot självständighetsförespråkare, och om allvarliga brott mot mänskliga rättigheter ger en mörk bild av situationen.

Svenska regeringsföreträdare för kontinuerligt en dialog med den kinesiska regeringen om situationen för de mänskliga rättigheterna i Kina inklusive i Tibet. Vi framhåller vår oro över situationen i Tibet och uppmanar den kinesiska regeringen att föra en politik som värnar om det tibetanska folkets etniska, religiösa och kulturella särart. Senast skedde detta vid mitt eget besök i Kina i oktober, då jag tog upp frågan med min kinesiske motpart.

I dag är Tibet till namnet en autonom region. Vi menar att det tibetanska folket bör ges reell autonomi, rätt till självbestämmande, över sitt eget territorium och i frågor som berör dem själva.

Inom EU har vi i huvudsak en gemensam syn på Tibetfrågorna. Också i EU-kretsen påtalas Kinas bristande respekt för bl.a. den tibetanska folkgruppens kulturella, etniska, språkliga och religiösa identitet. Det skedde t.ex. genom det resolutionsförslag som EU lade fram för FN:s Kommission för de mänskliga rättigheterna i mars-april i år.

Sveriges ambassad, liksom övriga EU-ambassader, följer noggrant utvecklingen i Tibet och genomför regelbundet resor till området för att bevaka situationen beträffande de mänskliga rättigheterna.

Prot. 1995/96:26
21 november

Svar på frågor

Anf. 19 RAGNHILD POHANKA (mp)

Herr talman! Jag får tacka för svaret. Jag vet att det finns ett genuint intresse för Tibet och mänskliga rättigheter i Tibet och Kina från Sveriges regering och Sveriges riksdag. Det här har nu faktiskt pågått under ett stort antal år, och det har inte skett någon som helst förbättring i Tibet. Då är min fråga om man inte skall tillgripa ytterligare åtgärder för att stödja Tibet.

Många jurister som är kunniga i internationell juridik anser att det är fråga om en ockupation av Tibet. I och med detta betraktas det inte som inre angelägenheter för Kina. Man borde här kunna göra en markering.

Vi har erkänt länder som har varit längre ifrån att uppfylla folkrättsliga krav än vad Tibet är med sin exilregering och ständiga protest mot Kinas överhöghet och med det förtryck av tibetaner som sker. Jag känner mycket väl till det förtryck som har förekommit och det antal människor som har mördats, det antal kloster som har demolerats osv.

Det som är värst är ju att de skolor, sjukhus och arbeten som finns är till för de kineser som bor där. Det bor i dag fler kineser än tibetaner i Tibet, och det finns planer på att låta ytterligare människor flytta dit. Kineser får ju vissa rättigheter när de flyttar till Tibet. De får bl.a. ha två barn, vilket nästan är omöjligt i övriga Kina annat än för vissa grupper. Flyttar dessa kineser tillbaka till Kina får också detta andra barn de rättigheter som annars enbart det första barnet får.

Det är alltså inte svårt att förmå människor att flytta till Tibet. Det är ett bördigt och egentligen ett rikt land. Trots detta lever tibetanerna i en oerhörd fattigdom. Kineserna är visserligen inte rika, men de har en klart bättre standard.

Man bygger nu om hela Lhasa efter moderna idéer. Det betyder att tibetanerna inte har råd att bo där.

Kan utrikesministern tänka sig att göra ytterligare markeringar när det gäller Tibet?

Anf. 20 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s)

Herr talman! Att Tibet utgör en del av Kina ifrågasätts inte av Sverige och inte heller av det internationella samfundet. Det var därför som jag poängterade att lösningen borde vara att ge Tibet rätt till självbestämmande över sina egna angelägenheter med en autonomi inom ramen för Kina.

Vi kan göra två saker. För det första framför vi kritik när vi kan konstatera att respekten för mänskliga rättigheter har kränkts, vilket jag har gjort och kommer att fortsätta att göra när det gäller situationen i Tibet. För det andra kan vi stödja utvecklingen i Tibet. Ragnhild Pohanka nämnde skolor. Det finns ett skolprojekt för tibetanska barn som just är ett svenskt biståndsprojekt. Det är någonting som jag myck-

Prot. 1995/96:26
21 november

*Fel! Okänt
växelargument.*

et varmt välkomnar. Jag skulle gärna se att fler försökte samla ihop sig till den typen av biståndsprojekt i Tibet.

Anf. 21 RAGNHILD POHANKA (mp)

Herr talman! Jag känner väl till det skolprojektet, och jag har besökt den byn där det ligger. Det är Svensk-tibetanska skol- och kulturföreningen som har startat den skolan. Det är naturligtvis ett berömvärd projekt, men det räcker ju inte på långa vägar. Någonstans måste man emellertid börja. Även den kinesiske ambassadören och andra har varit välvilliga och hjälpt till att genomföra detta projekt. Vi hade omfattande kontakter med ambassaden innan vi åkte till Tibet för ett antal år sedan. Nu är skolan färdigbyggd.

Gränserna till Tibet har öppnats, men inte ut från Tibet. Kvinnorna där fick t.ex. inte åka till Pekingkonferensen utan visum, vilket de inte fick. Ännu värre är att man, om man är tibetan, inne i Tibet måste ha en visumliknande handling för att få förflytta sig från en stad till en annan. Det är ju verkligen makabert. Det är ungefär som i Sydafrika, där man måste gå omkring med papper på sig.

Vi har agerat oerhört starkt när det gäller Sydafrika och Palestinafrågan. Jag ser utrymme för att öka insatserna när det gäller Tibet. Jag är glad för det som sker, men jag skulle önska ytterligare insatser.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på fråga 1995/96:96 om Förenta nationernas resolution om kärnvapenprov

Anf. 22 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s)

Herr talman! Eva Goës har frågat mig om regeringen avser att stödja en FN-resolution som bl.a. beklagar alla nu pågående kärnvapenprov och kräver ett omedelbart stopp för alla kärnvapenprov.

Svaret på Eva Goës fråga är ja. Omröstningen i generalförsamlingens första utskott ägde rum den 16 november. Resolutionen antogs med 95 ja-röster, bl.a. från Sverige, 12 nej-röster och 45 avstående. Särskilt noterbart är att 10 av 15 EU-länder stödde resolutionen.

Anf. 23 EVA GOËS (mp)

Herr talman! Jag tackar för svaret, och jag är glad för resultatet. Jag skrev frågan för två veckor sedan, så den känns litet inaktuell. Men den kan tyvärr aldrig bli inaktuell. Varken utrikesministern eller jag tror kanske att Jaques Chirac tänker dra tillbaka beslutet om de tre efterföljande sprängningarna. Han har ju genomfört tre av från början åtta sprängningar. Nu talar han om sex prov. Samma sak gäller för Kina. Man fortsätter med sina prov.

Frankrike har misslyckats med sin lobbyverksamhet – det är helt klart. Jag vet att det var flera som hade tänkt att avstå från att rösta. Jag hoppas att Sverige har arbetat aktivt för att så många som möjligt skulle ställa sig bakom resolutionen. Det här är första steget.

Jag har också sett att ni protesterar mot sprängningarna på Mururoa för att de hotar miljö och hälsa. Därför är jag litet ledsen över att kommissionen fattade beslutet att det visserligen var skadligt att spränga på Mururoa och Fangataufa eftersom det hotar miljö och hälsa, men det var inte tillräckligt skadligt att spränga där nere. Kärnvapenprov överlag är skadliga. Jag tycker att detta är ett litet bakvänt resonemang.

Det måste vara farligt att spränga i en atoll. Atollen är ju väldigt skör. Vi vet att det finns en nivåskillnad på 2 meter på grund av sprickzoner och sprickbildningar. Man brukar beskriva det som att det ser ut som en schweizerost invändigt, eftersom man borrar 2 000 meter ner för att stoppa i bomberna som sedan skall brisera där nere.

Jag vet att det har uppstått ett beroende. Invånarna kan inte äta sin egen mat, utan de är beroende av föda från Frankrike. De har importerat en Coca Cola-kultur som gör att de mår fysiskt dåligt även av denna. Det stämmer inte med deras livsstil.

Och jag undrar då vad regeringen och utrikesministern tänker göra, om det nu blir en till sprängning, vilket vi tyvärr tror att det blir. Vad har regeringen och utrikesministern för avsikt att göra efter den sprängningen?

Anf. 24 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s)

Herr talman! Vad vi kan göra är att vi tydligt och klart säger till de länder som provspränger kärnvapen att vi är mycket kritiska mot detta och att vi djupt beklagar denna typ av beslut om sprängningar. Vi vädjar till dem att dessa skall sluta. Det viktiga nu är att vi inriktar oss på att få ett tydligt och fullständigt kärnvapenprovstopp, och vi hoppas kunna få se det under nästa år.

Anf. 25 EVA GOËS (mp)

Herr talman! Att Frankrike tog hem ambassadören, och gjorde det därför att man kände sig kränkt av oss i Sverige när vi protesterade, upplever jag som bakvänt. Jag vet ju att statsministern och utrikesministern har varit duktiga på att protestera.

Jag tycker att det är Frankrike och Kina som kränker folket i Lop Nor i nordvästra hörnet av Kina och folket på Mururoa och i Polyneisien när de fortsätter med kärnvapensprängningarna. Därför har jag ställt många frågor i det här ämnet, om att ta hem ambassadörer, om att stoppa militär handel och samarbete osv.

Av tidigare ståndpunkter att döma vet jag att man tycker att detta är att gå för långt och att det är bättre att ha en dialog. Jag tror på dialogen, men jag har också en känsla av att Jacques Chirac bara förstår ekonomi. Då handlar det om bojkott så att han inte får in så mycket pengar som klirrar i kassan och inte får makten över "the Nuclear Market". Jag tror att han vill bli president där, och få ekonomisk vinning av det hela.

Prot. 1995/96:26
21 november

Svar på frågor

Prot. 1995/96:26
21 november

Svar på frågor

Anf. 26 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s)

Herr talman! Jag tror, Eva Goës, att vi skall vara klara över att det viktigaste är att Frankrike är mycket medvetet om vad vi och andra EU-länder har för åsikt i den här frågan. Det är mycket väsentligt. Detta uppnår man genom dialog, och vi sitter ju faktiskt vid samma bord och kan föra den dialogen.

Ett andra steg är det konstruktiva handlandet. Sedan vi väl har kritiserat och tydliggjort hur vi ser på detta och hur starkt negativa vi är, är ändå det konstruktiva det viktiga – att man skriver under kärnstoppavtalet nästa år. Det har faktiskt även president Chirac lovat att göra.

Anf. 27 EVA GOËS (mp)

Herr talman! Det är jag glad för att han har lovat att göra. Vi vet också att man har ett lokalt val i mars nästa år. Jag undrar om Chirac håller på att försöka vinna politiska poäng genom att snabbt detonera den ena bomben efter den andra så att det skall gå så fort som möjligt, helst före jul.

På så sätt får man litet avstånd till det lokala presidentvalet i mars då den nya presidenten skall utses. I dag heter presidenten Floss. Detta är kanske taktik, och jag är rädd att Chirac vinner poäng när han lyckas genomföra detta utan att det leder till bojkott.

Jag vet ju t.ex. att Filippinerna har avbrutit militära inköp av Mirageplan osv. Det finns också andra som har agerat. Det behövs kanske en starkare markering, och det är den som jag väntar på att även de nordiska länderna skall göra. Utrikesministrarna har ju gått ihop och sagt nej. Man bör markera och göra något drastiskt och rent konkret på det här området.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på fråga 1995/96:112 om Nigeria

Anf. 28 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s)

Herr talman! Ragnhild Pohanka har frågat mig om jag kommer att vidta ytterligare åtgärder gentemot Nigerias regering, såsom ett hemkallande av ambassadören.

Nigeria är Afrikas folkrikaste stat och hyser inom sina gränser högstående afrikanska kulturer och framstående nigerianer på samhällets olika områden. Diktaturen i Nigeria är en tragedi för alla de enskilda individer som drabbas av den. Inför de allvarliga brott mot mänskliga rättigheter som begås i Nigeria måste vi agera beslutsamt. Regeringen har med största kraft uttryckt sin avsky för den nigerianska militärregimens barbariska handlingar.

Men den nigerianska militärregimen har visat sin kallsinnighet inför världssamfundets vädjanden och protester. Därför måste mer kraftfulla åtgärder till. Sverige arbetar för detta inom FN, och har haft en ledande roll inom EU för att få till stånd verkningsfulla sanktioner mot den nigerianska militärregimen.

Prot. 1995/96:26
21 november

Svar på frågor

I går mötte jag mina EU-kolleger i Bryssel. Vi beslutade att med omedelbar verkan införa en rad viktiga sanktioner mot Nigeria. Allt militärt samarbete avbryts och ett vapenembargo införs. Viseringsrestriktioner införs mot företrädare för de militära styrkorna, säkerhetsstyrkorna, regeringsmedlemmar och deras familjer. Allt biståndssamarbete med militärregimen avbryts samtidigt som stödet för de mänskliga rättigheterna, demokratin och de allra fattigaste människorna fortsätter via enskilda och civila organisationer.

På mitt initiativ diskuterade EU:s utrikesministrar i går också ytterligare tänkbara åtgärder. Jag tog upp möjligheten att dra tillbaka de handelsförmåner Nigeria haft under Loméavtalet, frågan om oljeembargo och möjligheterna att frysa de tillgångar militärregimens medlemmar och deras familjer har inom EU. Flera länder som tidigare varit tveksamma gav i går sitt stöd för sådana åtgärder. Vi enades därför om att hålla dessa möjligheter fortsatt öppna. Kommissionen fick i uppdrag att undersöka vilka ytterligare åtgärder som skulle kunna vidtas. EU:s utrikesministrar återkommer till detta när vi träffas nästa gång i början av december.

Dessa är de åtgärder jag hittills vidtagit. Det är reella åtgärder som riktar sig direkt mot den nigerianska militärregimen. Sveriges ambassadör är kvar i Lagos. Han har en viktig uppgift i att på plats tydliggöra den svenska regeringens fasta hållning och upprätthålla våra kontakter med de demokratiska krafterna i landet.

Anf. 29 RAGNHILD POHANKA (mp)

Herr talman! Jag tackar för svaret. Sedan jag ställde frågan har det hänt en hel del. De åtgärder som utrikesministern beskriver var inte aktuella när jag ställde frågan, och jag kan säga att jag är nöjd med svaret. Här faller begäran om att ta hem ambassadören. I jämförelse med de sanktioner som man har vidtagit är dessa mycket starkare än så.

Jag skall ändå ställa några frågor: Är det möjligt att uppfylla kravet från Ogonifolkets rörelse Mosop på att man skall ställa generalerna inför krigsrätt? Här har ju mord på miljöaktivister – som inte har begått några brott enligt vårt sett att se – begåtts utan att man har haft några riktiga rättegångar.

Kommer regeringen att förorda andra importörer än Shell? Man kan kanske få igenom en bojkott av Shell, som ju har den största oljeutvinningen i detta område, med stor miljöförstöring som följd. Det är oacceptabelt att oljebolagen har lägre miljökrav i u-länderna än i i-länderna. Jag vet inte om vi kan göra någonting åt det, men genom påtryckningar kanske man ändå kan göra det och via embargot kräva liknande miljökrav i u-länderna.

Det finns ytterligare frågor, och jag vet inte om utrikesministern kan svara på alla, men jag är väldigt nöjd med svaret och tycker att man har gjort oerhört mycket. Jag önskar att liknande sanktioner eller möjligheter till aktivt handlande skulle finnas när det gäller Tibet, som var det förra landet jag frågade om.

Prot. 1995/96:26
21 november

Svar på frågor

Anf. 30 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s)

Herr talman! Frågan om militärregimens ledare kan ställas inför krigsrätt kan jag inte svara på. Jag har litet svårt att se hur det skall fungera. Det måste ju i så fall vara fråga om en internationell tribunal, och då måste ju en sådan som kan inrikta sig på just dessa brott först inrättas. Jag kan inte bedöma den frågan nu.

Blir det ett oljeembargo gäller det naturligtvis även oljan från Shell – det är självklart. Hur svenska konsumenter sedan agerar i sina inköp är upp till var och en. När Shell nämns här tycker jag nog att det låter litet illa när man får höra att företaget nu har stora investeringsplaner i just det område, där förtrycket av Ogonifolket förekommer, vilket var grunden för kritiken mot kränkandet av mänskliga rättigheter. Att just nu planera investeringar i det området tycker jag personligen inte är det allra bästa ett företag kan göra. Men det är mer en personlig kommentar.

Anf. 31 RAGNHILD POHANKA (mp)

Herr talman! Förra året fick ju Ken Saro-Wiwa det alternativa nobelpriset. Han kunde inte själv ta emot det, för han satt redan då i fängelse. Det har visat sig att hänsyn tidigare tagits till att någon fått ett sådant pris. Man har fått en bättre möjlighet att fortsätta arbeta och vara fri. Landet vill inte ha uppmärksamheten på sig. Men det här visar hur känslolösa de är i det landet inför omvärldens tryck.

Jag tror att de åtgärder som har vidtagits och planeras att vidtagas är lämpliga för det här landet: embargo eller köpbojkott. Det är det enda som landet reagerar för. Det tycker jag är väldigt bra metoder.

Wole Soyinka har gått ut och talat om hur fruktansvärd miljöstöringen är och att det planeras utvinning av metaller och olja i andra delar av Nigeria också, med liknande följder. Man vill väl pröva om man kunde klara det. Men landet har nu fått så hård kritik att man kanske inte fortsätter.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Svar på fråga 1995/96:114 om fastighetsskattens effekter

Anf. 32 Finansminister GÖRAN PERSSON (s)

Herr talman! Owe Hellberg har frågat mig om regeringen avser att vidta åtgärder för att fastighetstaxeringsförfarandet skall leda fram till riktiga taxeringsvärden.

Det finns ingen anledning att nu upprepa allt som sades i fastighetsskattedebatten för någon vecka sedan. Som ett svar på Owe Hellbergs fråga vill jag dock säga följande. Taxeringsvärdena är avsedda att återspegla marknadsvärdena. Enligt min uppfattning är så också i regel fallet. Jag är därför inte beredd att vidta några särskilda åtgärder av det slag som Owe Hellberg efterlyser. Det kan påpekas att utfallet av varje allmän fastighetstaxering noga följs upp av ansvariga myndigheter och att metoderna för att finna de korrekta marknadsvärdena förfinas efter

hand. Härtill kommer att den enskilde fastighetsägare som inte är nöjd med det vid den allmänna fastighetstaxeringen föreslagna värdet kan framföra sina synpunkter till skattemyndigheten vars beslut också kan överklagas.

Anf. 33 OWE HELLBERG (v)

Herr talman! Jag tackar finansministern för svaret. Efter att ha lyssnat på fastighetsskattdebatten för knappt två veckor sedan kändes det angeläget för mig att ställa min obesvarade fråga.

Generellt är det nog inget större fel på de taxeringsvärden som svenska folket fått på sina småhus. Men vid närmare granskning av områden i delar av kommuner visar det sig att mätmetoderna inte är särskilt bra. I detta fall är det ett glesbygdsproblem och ett problem i småkommuner med liten omsättning av fastigheter. Den besparing som gjorts i samband med taxeringsförfarandet har lett till att den lokala förankringen kraftigt försämrats. Lokalkännenheten är för dålig och mätmetoderna för trubbiga. Enstaka köp ger en felaktig bild av värdet på resten av beståndet i det område där dessa försäljningar skett. Problemet för alla andra i området är att de inte kan sälja sina hus, det finns ingen efterfrågan. Följden blir för höga taxeringsvärden och därmed för hög skatt.

Kärnan i problemet är en provtaxering som skedde i våras och som husägarna inte hade en aning om över huvud taget. Den ligger till grund för det föreslagna taxeringsvärde som alla fått besked om från skattemyndigheten.

Taxeringsvärdet kan man naturligtvis överklaga, men områdestaxeringen är gemensam för alla i ett område, vilket skattemyndigheten nu säger ligger fast. Jag nämnde min hemkommun Ockelbo. Där har det bevisligen slagit snett. Få köp och därmed bristfällig statistik har i vissa områden lett till taxeringsvärden som ligger i paritet med ett möjligt rimligt försäljningspris.

Skall två myndigheter – i det här fallet Lantmäteriverket och Riksskatteverket – få agera på det här sättet? Varför tänker inte finansministern ta dem i örat och rätta till detta?

Anf. 34 Finansminister GÖRAN PERSSON (s)

Herr talman! Jag brukar inte ta någon i örat, allra minst myndigheterna. Annars kan man lätt hamna inför konstitutionsutskottet. Dit önskar väl inte ens Owe Hellberg mig, skulle jag tro. Det finns kanske andra platser att tänka sig. Men två saker har jag att säga.

Först och främst kan jag hålla med Owe Hellberg om kritiken av borttagandet av taxeringsnämnderna. Det är möjligt att det var någonting som vi i efterhand får ångra, men det är gjort, inte gjort av den här regeringen men genomfört. Där fanns något av en folkrörelse tidigare av kunniga lekmän som ganska säkert visste hur situationen såg ut.

Vi har nu en annan typ av förfarande, baserat på data, hög grad av schabloner och faktiskt utfall. Det rymmer självfallet en risk för att det kan bli felaktigheter. Vi får se vad som nu händer när vi har gått ige-

Prot. 1995/96:26
21 november

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:26
21 november

*Fel! Okänt
växelargument.*

nom överklagandena och den bilden klarnar. Då får vi se hur mycket som återstår av sådant som är snett.

Totalt sett har jag trots allt den uppfattningen att fastighetstaxeringen har fungerat ganska väl, med undantag för några inslag av det här nämnda slaget och det som rymmer det särskilda problem som är kopplat till dem som är permanentboende i orter med hög attraktivitet och där marknadsvärdena och försäljningspriserna de facto har pressats uppåt. Där fungerar uppenbarligen taxeringen, men det får andra konsekvenser för de fastboende.

Jag är inte beredd att säga att vi skall ändra grunderna för taxeringen, utan jag är av den uppfattningen att vi får avvakta och se hur överklagandebilden ser ut och vad som fastställs därefter.

Anf. 35 OWE HELLBERG (v)

Herr talman! Hur finansministern gör bryr jag mig inte så mycket om. Men om det visar sig att myndigheterna gjort fel måste det vara ansvariga politikernas skyldighet att påpeka de missförhållanden som råder. Hur skall man kunna ha tilltro till ett skattesystem som bygger på att taxeringen skall vara 75 % av ett rimligt möjligt försäljningsvärde?

I går var jag faktiskt på kommunfullmäktigemöte i min hemkommun. Det var allmänhetens frågestund. En av de största frågorna som diskuterades där var fastighetsskatten och fastighetstaxeringen. Det är en starkt socialdemokratisk kommun, rörande överens över partigränserna om att det här är ett allvarligt problem. Det socialdemokratiska kommunalrådet har varit med på en uppvaktning hos den lokala skattemyndigheten, som säger att den provtaxering som gäller området, område-taxeringen, kan man inte röra när det gäller enstaka fall. Han tänker också ta initiativ för att småkommunernas organisation skall påpeka dessa felaktigheter.

Jag tycker inte att det här är ett särskilt bra och vänligt svar till dem som drabbats och som vill betala sin fastighetsskatt men på korrekta villkor.

Anf. 36 Finansminister GÖRAN PERSSON (s)

Herr talman! Jag har inga möjligheter att bedöma situationen i Ockelbo och vill heller inte göra det; det vore fel av mig. Jag får hänvisa till det jag har sagt förut om vilka möjligheter som finns att korrigera systemet.

Som Owe Hellberg vet har vi varje gång som vi genomfört en fastighetstaxering – det lär oss historien – haft motsvarande diskussioner om felaktigheter i taxeringsvärdena. Det är inte ägnat att förvåna att det dyker upp den här gången också. Detta är en pålaga på svenska folket som många träffas av. Inte heller mot den bakgrunden är det ägnat att förvåna att diskussionen blir omfattande. Dock har denna kammare ställt ganska stora krav på uppoffringar av andra grupper i samhället. Då har inte alltid debatten varit lika het som nu, som av en händelse.

Prot. 1995/96:26
21 november

Svar på frågor

Anf. 37 OWE HELLBERG (v)

Herr talman! Nu är det fastighetstaxeringen och fastighetsskatten vi diskuterar, Göran Persson. Om det bevisligen finns fel skall man rätta till dem. Det är faktiskt 1996 års taxering som kommer att leva vidare under fem år framåt i en rullande taxering. Det är väsentligt att man får ett rätt utgångsläge. Jag tycker att det är ett ganska märkligt svar som finansministern ger, han nonchalerar problemet helt enkelt.

Jag får väl rikta en uppmaning till de fastighetsägare som är missnöjda och tycker att Riksskatteverket och skattemyndigheten har gjort fel: Om de inte får upprättelse under våren bör de anmäla det här till länsrätten så att myndighetens agerande prövas. Man kan nämligen inte överklaga det slutliga taxeringsvärdet man får under våren. Jag tycker att svaret är dåligt.

Anf. 38 Finansminister GÖRAN PERSSON (s)

Herr talman! Owe Hellberg får tycka vad han vill om svaret, och vilka uppmaningar han tänker rikta till människor får han ta ansvar för själv. Jag har att svara på en fråga om taxeringsvärdena just i Ockelbo kommun och kan av naturliga skäl inte gå in i en diskussion om detta på det sätt som Owe Hellberg kräver.

Han ger ju själv svar på frågan vad som händer i framtiden. Vi har rullande fastighetstaxeringar, och det gör att den gamla stelheten inte finns kvar i systemet. Det rättar till sig vartefter försäljningsstatistiken blir mer omfattande, och man får på så sätt ett säkrare utfall. Skulle det visa sig vid ett överklagande att taxeringen är fel blir en ny taxering åsatt. Skulle det dessutom visa sig att vi får ett annat utfall från försäljningssidan justerar sig det här med tiden. Vi har ett bättre system på så sätt just nu.

Återigen, Owe Hellberg: Fastighetstaxeringsvärdena skall naturligtvis vara korrekta. Vi har en metod för detta, och vi är överens om att de skall vara korrekta. Men sätter man ner fastighetstaxeringsvärdena samtidigt som man attackerar fastighetsskatten och tycker att den är för hög, då får man väl försöka hitta andra intäktskällor i stället. Det här är ju snarast ett förslag på nya utgifter från det parti som Owe Hellberg företräder.

Anf. 39 OWE HELLBERG (v)

Herr talman! Så finansministern menar att om man skall rätta till orättvisa skatter så skall man ta in dem på annat sätt. Det var en mycket märklig retorik, helt obegriplig för mig. Så kan man inte svara på en sådan fråga. Det är inte den frågan jag har ställt.

Att jag tog upp Ockelbo som ett exempel beror på att jag inte vill att vi skall falla in i den här generella, svepande debatten som man alltid hamnar i i det här huset. Ta ett konkret exempel och tala om hur det ser ut. Jag tycker att finansministern kunde ta kontakt med kommunalrådet i Ockelbo, Staffan Nordqvist (s) så att han får höra litet mer om det här problemet.

Prot. 1995/96:26
21 november

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 40 Finansminister GÖRAN PERSSON (s)

Herr talman! Jag har litet svårare än Owe Hellberg att gå in på Ockelbos situation. Jag kan svara principiellt på hur saken skall hanteras.

Om fastighetstaxeringsvärdena är felaktiga skall de rättas till, det är självklart, och det är den principiella hållningen. Det finns en metod för detta. Om inte Owe Hellberg ger sig till tåls med det, utan vill ha mer, måste jag reagera och säga att man hamnar i ett läge där man utöver detta mycket väl kan hamna i en situation där man tvingas konstatera att det fattas pengar.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Svar på fråga 1995/96:117 om tullklarering av exporterade varor

Anf. 41 Finansminister GÖRAN PERSSON (s)

Fru talman! Carl Fredrik Graf har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta så att exportreglerna kan utformas så att onödiga omvägar, väntetider och kostnader inte skall uppstå för den svenska exporten.

Enligt huvudregeln i EG:s tullkodex skall exportdeklaration inges vid det tullkontor som är ansvarigt för övervakning av den plats där exportören är etablerad eller där varorna packas eller lastas för att sändas på export. Undantag från detta förfarande kan emellertid medges.

Kommissionen har efter diskussioner med representanter för de olika medlemsstaterna upprättat en lista som innehåller exempel på situationer där undantag kan medges. Tills helt nyligen innehöll inte denna lista någon möjlighet till undantag för den som måste ta långa omvägar för att tullklareras vid "rätt" tullkontor. Sålunda skulle många företag i Sverige tvingas att ta en omväg på grund av bl.a. de speciella geografiska och befolkningsmässiga förhållanden som råder här.

Från svensk sida har initiativ tagits till att listan utökas med en punkt som medger att hänsyn tas till de speciella förhållanden som råder i Sverige. Vid ett möte i tullkodexkommittén i oktober har också listan kompletterats med en punkt som innebär att undantag från huvudregeln kan medges om det "rätta" tullkontoret är beläget på ett sådant avstånd och i en sådan riktning i förhållande till den plats där exportören är etablerad att det skulle vara ekonomiskt oförsvarbart att tillämpa huvudregeln. Deklarationen får då tas emot av det första tullkontoret på vägen från den plats där exportören är etablerad till den plats där gemenskapens tullområde lämnas.

Enligt vad jag erfarit pågår inom Generaltullstyrelsen en översyn av styrelsens nu gällande föreskrifter rörande frågor om ingivande av exportdeklaration. Jag utgår ifrån att Generaltullstyrelsen därvid anpassar sina bestämmelser till de förutsättningar som nu gäller, och att denna anpassning samtidigt görs på ett sådant sätt att exportföretagen inte drabbas av onödiga kostnader till följd av väntetider och begränsningar i tullkontorens öppethållandetider.

Anf. 42 CARL FREDRIK GRAF (m)

Fru talman! Efter den litet kärva attityden i den förra debatten kan det väl kännas trösterikt för finansministern att från en moderat få höra att det här var ett bra svar. Jag tackar för det.

För den oinvidde kan den här frågan synas vara tekniskt komplicerad, och den verkar inte beröra så många, men den rör stora delar av svenskt näringsliv. Finansministerns uttalande hoppas jag, precis om finansministern själv säger, skall vara till vägledning för Generaltullstyrelsen i fortsättningen.

Svaret ger ändå anledning till ett par följdfrågor. Finansministern säger att det skall bli möjligt att i stället för till hemmatullkontoret få åka till närmaste tullkontor och där göra exportdeklarationen. Det kan emellertid vara litet förrädiskt, eftersom sådana här tullkontor plägar att rätt ofta ha stängt.

Då är frågan: Kan man i detta tolka in att exportklareringen också kan göras vid gränsen? I så fall har den här frågestunden fört den här saken ett stort steg framåt. Det gäller de företag som inte är godkända TDS-exportörer.

Anf. 43 Finansminister GÖRAN PERSSON (s)

Fru talman! Vad jag menar med mitt svar är närmast *öppna* tullkontor.

Anf. 44 CARL FREDRIK GRAF (m)

Fru talman! Således har vi klarat av en bit till. Då vill jag följa upp frågan om väntetider och aviseringstider. Är det rimligt, finansministern, att sätta upp en målsättning för Generaltullstyrelsens verksamhet i detta avseende? Det har ju förekommit diskussioner i näringslivet om att det har varit väldigt långa tider för att få svarsmeddelanden. Under tiden måste man ha godset kvar för kontroll. Tider från en timme upp till nästan en hel dag har förekommit. Det är viktigt, i de tider vi nu lever i, att företag relativt snabbt – ja, inte bara relativt utan mycket snabbt – kan få ut sina varor till kunderna.

Min fråga till finansministern är då om han är beredd att sätta upp ett mål för tullen uttryckt i en tid för att klara av dessa åtaganden.

Anf. 45 Finansminister GÖRAN PERSSON (s)

Fru talman! Också den saken har diskuterats. Här är det inte lika enkelt för mig att svara, därför att här står uppgift mot uppgift. Det finns ett s.k. tulldatasystem, förkortat TDS, som enligt uppgift har drabbats av väntetider, precis som frågaren nu indirekt antyder, på grund av långa aviseringstider. Generaltullstyrelsen förnekar dock detta, och uppgift står mot uppgift.

Jag har ingen anledning att anta något annat än att det ligger i Generaltullstyrelsens intresse att systemet fungerar på ett sådant sätt som utmärks av god servicegrad gentemot de som har att utnyttja systemet. Jag förutsätter att så sker.

Anf. 46 CARL FREDRIK GRAF (m)

Prot. 1995/96:26
21 november

*Fel! Okänt
växelargument.*

Fru talman! Det förutsätter jag också.

Min avslutande följdfråga i det här ärendet, som jag tycker att vi har kommit ganska långt i, blir då: Hur avser finansministern att följa upp det här, så att det verkligen blir så att Generaltullstyrelsen implementerar de åsikter som finansministern synes ha? Näringslivet har ju ganska entydigt varit mycket kritiska på den här punkten.

Anf. 47 Finansminister GÖRAN PERSSON (s)

Fru talman! Det råder just nu ett dispensförhållande. Det är från den 1 januari 1996 som situationen skulle kunna ha varit bekymmersam. Jag tror att också Generaltullstyrelsen har fångat de signaler och de regeländringar som har skett, och att jag där inte egentligen behöver hysa någon oro. Skulle det inte visa sig vara riktigt har självklart regeringen anledning att återkomma på annat sätt. Då har vi ju de instrument som regeringen förfogar över, och det är att i regeringsbeslut tolka vad som gäller.

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Svar på fråga 1995/96:122 om fastighetstaxeringen

Anf. 48 Finansminister GÖRAN PERSSON (s)

Fru talman! Tuve Skånberg har frågat mig om jag vill utveckla hur jag vill hjälpa permanentboende orsbefolkning att ha råd att bo kvar t.ex. i Brantevik på Österlen.

Det problem som är ett reellt problem i spåren på fastighetstaxeringen är att en del fastboende i attraktiva kustområden får kraftiga höjningar utan att för den skull ha stora inkomster i hushållet. Vi skall som jag tidigare sagt titta på just de fastboendes situation, men inte med syftet att pressa tillbaka skatten för dem som till följd av stora ekonomiska tillgångar har kunnat pressa upp värdet på villor och fritidshus. Ett sådant arbete har också påbörjats inom Finansdepartementet, och jag är med hänsyn till det pågående arbetet för närvarande inte beredd att ytterligare kommentera frågan.

Anf. 49 TUVE SKÅNBERG (kds)

Fru talman! Jag tackar finansministern för svaret. Just nu sänds det som han och jag säger ut via radio över Kristianstads län, och hemma i stugorna sitter folk – fiskarbefolkning och vanligt folk – och är oroliga. Flera av dem har redan fått lämna in sina hus till försäljning. Jag skulle önska att finansministern på ett sätt som vi alla kan ta till oss kunde säga att faran nu är över.

Det arbete som har påbörjats i Finansdepartementet ämnar finansministern slutföra inom rimlig tid. Vad är då rimlig tid? Är finansministern beredd att t.ex. pröva Kristdemokraternas förslag, en modell som innebär att de som bor i sina hus mer än sex månader om året får betala en lägre fastighetsskatt?

Anf. 50 Finansminister GÖRAN PERSSON (s) Fru talman! Vi får väl då passa på att adressera oss också till alla nere i Kristianstad som just nu lyssnar till den här debatten. Jag vill säga att väldigt många har köpt mycket dyrt, framför allt i de fiskelägen på Österlen som vi nu pratar om, och att detta har drivit upp förmögensvärdena. Taxeringsvärdet speglar just förmögensvärdet. Jag tänker inte medverka till att de som har drivit upp priserna skall få lägre skatter. De kan bära den nya fastighetsskatten.

Vad däremot beträffar dem som är fastboende och har låga inkomster gäller att dessa visserligen indirekt har en förmögenhet i fastigheten, men kanske inte förmåga att betala den skatt som är kopplad till förmögenheten.

Det här är ett känt problem. Det fanns även i den förra fastighetstaxeringen, och den gamla regeringen gjorde då ingenting åt det. Jag sade i förra veckans debatt att jag tänker titta på det och se vad vi kan göra. Vi har ingen anledning att dra det här i långbänk. Antingen går det att lösa problemet, och då gör vi det, eller också går det inte att komma till rätta med det, och då får vi redovisa det.

Den nu föreslagna metoden har ju varit uppe till diskussion tidigare. Den framlades för den förra skatteministern Bo Lundgren och resulterade då inte i någon åtgärd. Också andra metoder diskuterades. Jag får titta på detta en gång till, och jag föregriper inte det jobb som nu bedrivs, men jag har ambitionen att det bedrivs på ett sådant sätt att det blir ett snabbt besked.

Anf. 51 TUVE SKÅNBERG (kds)

Fru talman! Ett snabbt besked innebär kanske att vi innan året är slut har ett preliminärt svar på frågan. Jag hoppas att finansministern är medveten om att en del av dem som nu lyssnar har fått taxeringsvärdena på sina hus uppskrivna med 200 %. Det är alltså helt orimliga höjningar som har drabbat fiskelägen som Brantevik, Vik, Vitemölla, Skillinge och Baskemölla.

Finansministern talar just nu till vanligt folk, inte till dem som har skott sig eller är oerhört rika. Vanligt folk som nu lyssnar vill ha besked om de kan bo kvar eller om de är tvungna att sälja före årsskiftet.

Anf. 52 Finansminister GÖRAN PERSSON (s)

Fru talman! Jag kan inte lova något besked före årets slut. Återigen: Det är inte fråga om felaktiga taxeringsvärden. Taxeringsvärdet återspeglar ju det försäljningsvärde som huset egentligen har. Troligen är taxeringsvärdena i de här fiskelägena satta efter det som man under den sista tiden har betalat för husen. Däremot har de som bott där sedan länge oförskyllt råkat in i den här spiralen. De har inte medverkat till att pressa upp huspriserna. Däremot sitter de på en tillgång som har ett visst värde, och vi har den här typen av kapitalbeskattning. Det är då problemet inträffar.

Taxeringsvärdet är alltså säkerligen riktigt, men skatten får för dessa personer en konsekvens som kanske inte är rimlig. Det är det som vi måste försöka lösa utan att de som kan betala skatten slipper undan

Prot. 1995/96:26
21 november

*Fel! Okänt
växelargument.*

att göra det. Exakt hur det skall gå till kan jag inte i dag svara på, men ambitionen är, som jag förut sade, den att det skall gå något så när fort. Låt oss säga att vi skall kunna ge ett besked åtminstone under det första halvåret 1996.

Anf. 53 TUVE SKÅNBERG (kds)

Fru talman! Jag är glad för beskedet att finansministern delar min och min hembygds syn att det här inte är rimligt i de fall som vi nu diskuterar. Sedan ifrågasätter jag att taxeringsvärdena alltid rätt speglar verkligheten. Det finns enligt min ortstidning Ystads Allehanda exempel på fastigheter som inte går att avyttra ens för taxeringsvärdet, som ju är avsett att vara 75 % av marknadsvärdet.

Kanske vill finansministern nämna några medel för att eliminera risken för denna godtycklighet vid bedömningen av de nya taxeringsvärdena, så att det inte blir på det viset?

Anf. 54 Finansminister GÖRAN PERSSON (s)

Fru talman! Jag är försiktig med råd av det slaget. Det finns från myndigheternas sida angivet hur man skall göra, om man inte är nöjd med sin taxering. Det är klart att det finns ett och annat taxeringsvärde som är felaktigt. Det vore konstigt annars. Det rör sig om åtskilliga miljoner taxeringar, och jag skulle tro att det också finns några som har blivit för lågt satta, men de väcker ju inte riktigt samma uppmärksamhet i debatten som de som blivit för högt satta.

Det finns alltså ofullkomligheter i systemet, och de får väl successivt rättas till i en dialog mellan myndigheten och den som innehar fastigheten. Vad jag har sagt är att när fastighetstaxeringsvärdet väl är fastställt har vi problem i vissa attraktiva områden med fastboende. Det är ett problem som identifierades redan 1989 och som den förra regeringen skulle ha rättat till men som den inte orkade lösa. Nu skall jag göra ett försök för att se om det går.

Anf. 55 TUVE SKÅNBERG (kds)

Fru talman! Jag tackar för beskedet.

Överläggningen var härmed avslutad.

13 § Svar på frågorna 1995/96:107, 109 och 111 om barntillägg för vuxenstudier

Anf. 56 Utbildningsminister CARL THAM (s)

Fru talman! Ulla Hoffmann har frågat mig om regeringen, i avvaktan på Studiestödsutredningens förslag, har för avsikt att vidta några övergångsåtgärder för den grupp Komvuxstuderande som tvingats avbryta sina studier av ekonomiska skäl. Rose-Marie Frebran har frågat vilka åtgärder jag har för avsikt att vidta för att bryta utvecklingen att färre studerande väljer vuxenstudiestöd efter borttagandet av barn-

tillägget. Slutligen har Ragnhild Pohanka frågat mig om jag är villig att ompröva indragandet av barntillägget för vuxenstudierande.

Jag har tidigare i år besvarat frågor i denna kammare kring slopandet av barntillägget för vuxenstudierande. Enligt regeringens bedömning var det av statsfinansiella skäl nödvändigt att avskaffa barntillägget. Dessutom skall studiestödets roll vara att gynna dem som bäst behöver utbildning, och stödets storlek skall därför inte bero av antalet barn. Jag står fast vid denna uppfattning.

Som frågeställarna säkert vet har regeringen tillsatt en parlamentarisk kommitté med uppgift att göra en övergripande översyn av studiestödet. Denna kommitté har bl.a. till uppgift att behandla de problem som de olika formerna av vuxenstudiestöd ger upphov till. Utredningens arbete beräknas vara avslutat den 1 april 1996, alltså om några månader. Studiestödet till vuxenstudierande utgör givetvis en viktig del av utredningens arbete, och jag utgår från att kommittén noga följer i vilken omfattning de särskilt inrättade utbildningsplatserna för arbetslösa kommer till användning och hur de studierande väljer att finansiera sina studier. Jag har därför inte för avsikt att föregripa utredningens arbete genom att redan nu föreslå ändringar av studiestödet för de vuxenstudierande.

Jag vill slutligen erinra om att det tillsatts en interdepartemental arbetsgrupp med uppgift att allsidigt belysa konsekvenserna av förändringarna i transfereringssystemen för ensamstående föräldrar med olika inkomster och i olika former av boende, detta bl.a. mot bakgrund av kritiken mot slopandet av barntillägget. Arbetsgruppen skall ha avslutat sitt arbete senast den 1 februari 1996.

Anf. 57 ULLA HOFFMANN (v)

Fru talman! Regeringen beslöt i våras i samband med budgetpropositionen att slopa barntillägget i vuxenstudiestöden svux och svuxa. Samtidigt föreslogs inrättande av s.k. NT-platser vid våra högskolor. I en annan proposition föreslogs för att öka jämställdheten mellan professorerna att 30 tjänster som professorer skall "vikas" för kvinnor.

I andra s.k. ekonomiska propositioner har regeringen betonat vikten av kompetensutveckling, och det tycker jag är bra. Också i regeringsförklaringarna har statsministern betonat vikten av jämställdhet, och även det är bra.

Men nu undrar jag vad som egentligen händer med jämställdheten. Handlar det bara om att öka jämställdheten i de högre utbildningarna och på de högre posterna?

Innebär inte jämställdhet mellan kvinnor och män jämställdhet på alla nivåer? Så har jag i alla fall tolkat det.

De flesta som studerar på komvux är kvinnor, ofta kvinnor med barn. För dessa kvinnor är det en jämställdhetsfråga att kunna ta igen de kunskaper de förlorat i sin ungdom, för att därigenom höja sin kompetens så att de kan söka jobb eller fortsätta att studera.

Många av dessa kvinnor har inte haft jobb tidigare, och de har därför lågt studiestöd. För dem har barntillägget varit avgörande för att de skulle kunna klara sig och barnen under studietiden.

Prot. 1995/96:26
21 november

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:26
21 november

*Fel! Okänt
växelargument.*

Socialförsäkringsutskottet har i sitt yttrande med anledning av budgetpropositionen, 1994/95:SfU7Y, påpekat att riksdagen noga skall följa utvecklingen, och om regeringens intentioner med de särskilda arbetsmarknadssatsningarna inte uppfylls utgår utskottet från att regeringen återkommer till riksdagen med förslag till åtgärder.

Nu när a-kassan sänks, barntillägget är borta och svux för dem som har den lägsta nivån är 32,5 % av utbildningsbidraget skulle jag vilja veta vad utbildningsministern tänker föreslå.

Utbildningsministern tar i sitt svar både i Expressen och här i kamraren upp Studiestödskommitténs arbete. Även vad gäller Studiestödskommittén har sfU synpunkter. Man säger: Även om studiestödsutredningen har i uppdrag att utforma ett nytt studiefinansieringssystem räknar utskottet med att förslag härom dröjer, eftersom utredningens uppdrag enligt direktiven skall vara slutfört senast den 1 april 1996.

Min fråga kvarstår därför: Vilka förslag har utbildningsministern?

Anf. 58 ROSE-MARIE FREBRAN (kds)

Fru talman! Jag vill tacka utbildningsministern för svaret på min fråga i detta ärende. Jag har vinklat frågan på det sättet att jag har tagit upp den minskning av utbetalda studiebidrag med eller utan lån som har inträffat. Det är en minskning med ungefär en tredjedel från september 1994 till september 1995. Jag förvånar mig över att jag i svaret inte finner någon oro från utbildningsministerns sida över denna minskning.

Förslaget att ta bort barntillägget från svux och svuxa föregicks, såvitt alla vi som har tittat på det här har kunnat se, inte av någon som helst konsekvensanalys, allra minst av någon jämställdhetspolitisk sådan.

Trots att den nu sittande regeringen vid sitt tillträde hösten 1994 mycket högtidligt deklarerade att jämställdhetspolitiskt hänsynstagande skulle ske i olika beslut. Jämställdhetsministern placerades som vice statsminister direkt i statsrådsberedningen. Detta skulle vara mycket viktiga frågor. Alla hade vi mycket höga förväntningar när det gällde de här frågorna.

Nu oroar sig alltså inte utbildningsministern trots denna stora minskning. Jag skulle vilja veta varför.

Sedan säger utbildningsministern också: Jag tänker inte föregripa den utredning som jobbar. Men det var ju regeringen som föregrep utredningen. Den fick inte jobba förutsättningslöst. Den fick inte titta på behovet av att ha kvar de här stöden för dessa ensamstående mammor, som är den stora gruppen som förlorar på detta.

Detta är alltså ett moment 22: Utredningen är föregripen, men regeringen tänker inte föregripa utredningen.

Anf. 59 RAGNHILD POHANKA (mp)

Fru talman! Jag får tacka för svaret. Det var mycket klargörande, men vi är ganska besvikna på det. Jag kan tala för mig själv, men jag förutsätter att vi är det alla tre.

Det betonas gång på gång i alla direktiv som kommer att vi skall höja kompetensen hos våra lågutbildade invånare, hos svenskarna. Det finns vissa län där det är särskilt låg utbildningsnivå. Det gäller bl.a. mitt eget hemlän, Blekinge och jag tror även Gotland. Därför är det viktigt att man höjer kompetensen här. Och den lägsta utbildningen har kvinnorna.

De som är ensamstående med barn har en ännu svårare situation. Hur skall vi få dem att kunna försörja sina barn om de inte får öka på sin utbildning? De får inte längre arbete med den låga utbildning de har och behöver alltså utveckla sin kompetens.

Det handlar faktiskt också om självförtroende. Om man känner att man har en bra utbildning i botten vågar man söka och satsa på ett annat sätt. Om de nu går hemma, som många gör som har slutat studera, minskar deras självförtroende ytterligare, och de kostar med sina barn ganska mycket. En del stämplar, en del får socialbidrag, och då räknar man faktiskt antalet barn också. Hur mycket man behöver för familjens uppehälle beror på om man har ett eller tre barn. Varför vi plötsligen inte skall räkna med barnen förstår jag inte.

Denna fråga gäller framför allt dem som studerar på komvux och folkhögskolorna. Annan vuxenutbildning, på högskolenivå, gäller ju inte detta. Vad skall göras i väntan på nya förslag? Hur många tappar inte farten i sina studier, slutar eller avstår från att börja?

Anf. 60 Utbildningsminister CARL THAM (s)

Fru talman! Jag tycker att det först är angeläget att undanröja ett missförstånd. Antalet som studerar på t.ex. de arbetsmarknadspolitiskt betingade utbildningsplatserna inom komvux har alltså inte minskat. Enligt uppgift från Skolverket har komvux inte heller drabbats av några stora avhopp, utan verksamheten är ungefär i nivå med tidigare år.

Däremot är det sant att antalet personer som har ansökt och fått svuxa har minskat. Men det betyder inte att det är färre som studerar. Man har klarat sina studier på annat sätt. Möjligen delvis beroende på att svuxa har blivit mindre fördelaktigt, delvis beroende på att man kan fortsätta sina studier med annan finansiering, t.ex. studiemedel eller utbildningsbidrag. Det är alltså inte så att antalet studerande inom komvux har minskat.

Jag håller med om att det är betydelsefullt både med kompetensutveckling och med jämställdhet på alla nivåer. Men det är inte något argument för att ha barntillägg i det specifika svuxasystemet. Det finns inget annat utbildningsbidrag som har barntillägg. Det finns heller inget barntillägg inom a-kassan. Det finns inget barntillägg inom utbildningsbidragen, som är knutna till a-kassan. Det finns inga barntillägg inom studiemedelssystemet.

Barntilläggen inom svux har varit en mycket speciell företeelse. Det är heller inte på detta sätt klarlagt, som det verkar av inläggen här, att ett borttagande av barntilläggen skulle ha en ensidig effekt just för ensamstående kvinnor. Det är en sak som vi får titta på, men det är ingalunda självklart att det förhåller sig på det sättet.

Prot. 1995/96:26
21 november

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:26
21 november

*Fel! Okänt
växelargument.*

Bakgrunden till detta är också att vi har ett sådant ekonomiskt läge att det krävs besparingar. Det är därför som den här åtgärden har vidtagits. Men jag är också övertygad om att Studiesociala kommittén kommer att lägga fram förslag som kommer att ge en mer rimlig fördelning mellan de olika grupperna inom utbildningssystemet när det gäller studiesocialt stöd.

Anf. 61 ULLA HOFFMANN (v)

Fru talman! Först vill jag be utbildningsministern om ursäkt. Jag glömde att tacka för svaret, vilket jag gör nu.

Jag vill också påpeka att det vi tre begär eller skulle vilja ha är åtgärder under tiden vi väntar på att den parlamentariska kommittén skall komma med förslag. Jag delar alltså Rose-Marie Frebrans uppfattning att regeringen har förekommit den parlamentariska kommittén.

Platserna har inte minskat, säger utbildningsministern. Nej, det kanske de inte har gjort. Men jag har kontaktat alla våra lokalorganisationer och bett dem ta in material, och de flesta hävdar då att elevernas sammansättning har förändrats. Det är nu yngre elever. De som har slutat och som har blivit ersatta med yngre elever är alltså ensamma kvinnor med barn.

Jag delar också uppfattningen att barn tilläggen inte finns inom andra bidrag. Jag tycker också att det är riktigt i sig. Men jag tycker att man skulle ha kunnat vänta för att hitta en lösning för denna utsatta grupp. För så länge man går på studiebidrag kan man inte söka kompletterande socialbidrag, vilket man kan t.ex. när man har a-kassa.

Anf. 62 ROSE-MARIE FREBRAN (kds)

Fru talman! Den 8 november hade vi här i kammaren en jämställdhetspolitisk debatt med anledning av ett betänkande från arbetsmarknadsutskottet. Företrädare för Socialdemokraterna i denna debatt var Berit Andnor. TT-meddelandet efteråt lyder: Det var ett misstag att ta bort barn tillägget för arbetslösa vuxenstuderande. Det medgav Berit Andnor (s) då riksdagen på onsdagen diskuterade jämställdhetsfrågor.

Det var min bankkamrat på Örebrobanken, Ola Ström, som lyckades få Berit Andnor att erkänna att detta ur jämställdhetssynpunkt var ett dåligt besparingsförslag. I nästa replik sade hon att det var ett misstag. Hon sade också att hon förväntade sig mycket av den arbetsgrupp i regeringen som ser över hur de ensamstående egentligen har det.

I svaret från utbildningsministern sägs att detta har skjutits upp. Arbetsgruppen skall avsluta sitt arbete senast den 1 februari 1996. Enligt tidigare löfte skulle detta ske senast årsskiftet 1995/96.

Varför är detta uppskjutet? Och hur kan socialdemokraterna se så olika på det här? Är det något bra eller är det ett misstag?

Prot. 1995/96:26
21 november

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 63 RAGNHILD POHANKA (mp)

Fru talman! Regeringen gjorde just detta; den föregrep utredningens utfall och drog in barntillägget. Jag tycker det är allvarligt att vända bevisbördan på det viset. Om regeringen verkligen vill ge ensamma föräldrar möjlighet att försörja sig själva och möjlighet att få en utbildning som ger dem förutsättningar att klara sig och att ge sina barn en trygg uppväxt – då är just sloandet av barntillägget det sämsta man kan göra.

Förra året gällde det 88 000 barn och ungefär 30 000 föräldrar, så det är inte någon liten grupp.

Det kostar också en del pengar. Vi hade med pengar i vår originalbudget för det här.

Andra studerar; det är alldeles riktigt. Men vi värnar just om de här grupperna. Det är för mycket begärt av ensamstående föräldrar att de skall våga börja studera med lån. Det törs de inte. I stället går de hemma, klättrar på väggarna, stämplar och försöker klara sig ändå.

Varför skall besparingar alltid krävas av de svagare grupperna?

Vi är med på att det behövs en samordning inom studiesystemet. Men det bör inte minska förutsättningarna för de sämst ställda i samhället, kvinnor som har barn och är lågutbildade. De ligger annars samhället till last, vilket de inte vill göra.

Anf. 64 Utbildningsminister CARL THAM (s)

Fru talman! De besparingar som regeringen har föreslagit och riksdagen godkänt har sannerligen inte bara drabbat de sämst ställda. Mer än 40 % av de samlade besparingar och inkomstförstärkningar som riksdagen har beslutat om har drabbat de bäst ställda i samhället.

För några minuter sedan hade finansministern en diskussion om effekterna av taxeringsvärdena. Den handlade delvis om de skatteförstärkningar som är nödvändiga och som också, i det fallet, drabbar dem som har högre inkomster. Så det som Ragnhild Pohanka här påstår är fullständigt fel.

Jag har också några andra kommentarer.

Barntillägg i studiesociala system är inte någon bra form för stöd. Om man återinför barntillägget i svuxa skulle det innebära att färre får svuxa. Ramen är ju oförändrad. Det innebär att andra personer inte kan få svuxa. Jag kan inte riktigt se att man just i det studiesociala systemet skall ha ett särskilt stöd för barn. Det får lösas på annat sätt genom de transfereringssystem vi har.

Anf. 65 ULLA HOFFMANN (v)

Fru talman! Om tiden hade medgivit det hade jag med glädje kastat mig in i debatten om de här 40 procenten och de bäst ställda. Jag skulle vilja se den tabellen. Jag skulle också vilja se om den är könsuppdelad.

Men nu var det barntilläggen i vuxenstudiestödet det gällde.

Vi kvinnor som står här vill peka på att det finns ett problem. Vi ber utbildningsministern om hjälp med en lösning. Hur skall vi under en övergångsperiod lösa problemen för de kvinnor som har haft barntillägg och varit tvingade att sluta att studera?

Prot. 1995/96:26
21 november

Svar på frågor

Man kan ha synpunkter på om man verkligen skall behöva låna till grundutbildningen. Men faktum är att tar man studiemedel är det studiemedelsanslaget som minskar, inte vuxenstudiestödet. Det blir studiemedelsanslaget som kommer att drabbas, genom att allt fler söker studiemedel. Då blir det mindre pengar över till högskoleutbildning.

Anf. 66 ROSE-MARIE FREBRAN (kds) Fru talman! Färre får stöd om vi har barntillägg, säger utbildningsministern.

108,4 miljoner har utbetalats under den senaste tolv månadersperioden, jämfört med 193 miljoner tidigare. Det fanns alltså mycket pengar som inte utbetalades därför att ingen sökte dem.

Det är en märklig utveckling, med tanke på det kunskapslyft som Sverige behöver i dag.

Det är ingen bra form av stöd, säger Carl Tham.

Det är en mycket märklig tidpunkt för att renodla systemen, måste jag säga, när svux och svuxa minskar på grund av lägre a-kassa, när barnbidraget minskas, när bostadsbidraget minskas. Det är en märklig tidpunkt för renodling, som drabbar gruppen ensamstående mammor. De är storkonsumenter av sömnmedel. I snitt äter elva gånger fler ensamstående mammor än andra mammor regelbundet sömnmedel.

Folkhälsoinstitutet säger att det största och absolut värsta problemet för ensamstående mammor är brist på pengar. Det här är en utsatt grupp, där en del håller på att stjälpas av den förda politiken.

Anf. 67 RAGNHILD POHANKA (mp)

Fru talman! Jag anser inte att de 40 procenten drabbar dem med högre inkomster. De med högre inkomster som måste spara är inte drabbade. De får spara, men de klarar det. De som drabbas är de svagare grupperna.

Vi vill också spara. Jag vet att alla partier har ställt upp på besparingsförslag. Men vi vill att det skall ske solidariskt. Det finns de människor som kan spara mera. Den här gruppen kan inte det.

Dessutom är det slöseri med människor. De slås ofta ut. Vi har nu en hel del människor som står utanför samhället på grund av bristande utbildning eller bristande självförtroende.

Vi har naturligtvis brist på jobb. Men för att utbilda de här människorna så att de kan komma in i samhället behövs barntillägget. Det behövs för att de skall klara av det. Vi vidhåller detta och hoppas på en vändning så småningom.

Anf. 68 Utbildningsminister CARL THAM (s)

Fru talman! Påståendet att ensamstående mödrar slås ut, griper till sömnmedel och blir allmänt misshandlade genom att barntillägget i svuxa inte längre finns är helt gripet ur luften. Jag måste säga att det tillhör den enklare formen av demagogisk retorik att påstå att det finns sådana samband.

Här sägs det att det inte går an för ensamstående att låna till utbildning.

Prot. 1995/96:26
21 november

Svar på frågor

Men svux innehåller en lånedel och har alltid gjort det. Jag kan inte se varför inte ensamstående lika väl som andra grupper i samhället kan låna till sin utbildning. Samhället – staten och kommunerna – tillhandahåller utbildningen gratis. Utbildningen ger också bättre möjligheter på arbetsmarknaden i framtiden. Det är inte orimligt att det finns en lånedel i detta. Den berörs för övrigt inte av det här.

Faktum kvarstår: Med barntillägget blir det färre som får svuxa.

Här pekas på att det går åt mindre pengar till svuxa. Men det är ju en följd av de samlade besparingar som också har inneburit en minskning av a-kassan och utbildningsbidraget. Det påverkar även svuxa.

Man kan inte spara över 100 miljarder i statsbudgeten utan att det märks.

Anf. 69 ULLA HOFFMANN (v)

Fru talman! Jag sade att man kan diskutera om det är rimligt att man skall låna till sin grundutbildning. Jag påstod inte att det inte är på det sättet. Men själv tycker jag inte att man skall behöva göra det.

Får man inte svux eller svuxa tar man i stället studiemedel. Det kommer att innebära att studiemedelsanslaget kommer att minska.

Vi står här alla tre, och fortfarande har vi inte fått något svar på hur vi kan få hjälp med att hitta en lösning för dessa kvinnor tills dess den parlamentariska kommittén kommer med sitt besked. Det är dessutom en begäran från socialförsäkringsutskottet, som svar på budgetpropositionen.

Anf. 70 ROSE-MARIE FREBRAN (kds)

Fru talman! Fattar jag utbildningsministern rätt? Var sänkningen av utbetalda medel från 193 miljoner till 108 miljoner detsamma som att utnyttja hela ramen? Ett mycket märkligt påstående!

Jag citerar Berit Andnor, Socialdemokraterna, från jämställdhetsdebatten tidigare här i riksdagen:

”När det gäller barntilläggen är vi helt överens – om att den besparingen inte var bra ur ett jämställdhetspolitiskt perspektiv. Jag för min del hoppas mycket på den översyn som pågår i regeringskansliet beträffande just denna specifika fråga.”

Skall socialdemokrater kunna ”hoppas mycket” på det här? Hur kommer det att bli? Varför är den översynen inom departementen försenad? Varför utlovas den senare? Det är bråttom!

Anf. 71 RAGNHILD POHANKA (mp)

Fru talman! Jag anser att de här människorna inte skall behöva låna ett öre mer än vad de i dag lånar. De vågar inte göra det. Det är skillnader här. Unga studenter som vill utbilda sig törs satsa på sin utbildning. Men de kvinnor det här gäller – det är oftast fråga om kvinnor, även om det också gäller män – är ofta redan nedtryckta. De har en jobbig situation privat. De har en dålig ekonomisk situation. För att de skall våga börja satsa på sig själva och på framtiden behöver de få allt stöd, även ekonomiskt.

Prot. 1995/96:26
21 november

Svar på frågor

Själv arbetade jag som komvuxlärare under mellantiden då jag inte satt i riksdagen. Därför har jag haft mycket nära kontakter med just den här gruppen människor när det gäller både folkhögskolor och komvux.

Anf. 72 Utbildningsminister CARL THAM (s)

Fru talman! Kanske får jag undanröja ytterligare ett missförstånd när det gäller studiemedlen. Studiemedlen är ett reservationsanslag, och de tar inte slut. Bedriver man studier för vilka man har rätt att få studiemedel, får man också studiemedel. Det gäller också dem som bedriver studier inom komvux.

Det är inte bara unga studenter som lånar till sin utbildning, utan det är många kategorier i samhället som lånar till sin utbildning. Det gäller äldre som lånar för att komplettera sin utbildning på högskolenivå. Det gäller också komvuxstuderande. Många som läser på komvux får över huvud taget inget stöd. Det blir färre som får stöd om man dessutom har barntillägg, med oförändrad ram. Detta är fakta.

Samtidigt vill jag understryka att det är självklart att vi skall ha ett studiesocialt system i framtiden som ger det största stödet till dem som i utgångsläget har den sämsta utbildningen. Det tycker jag är en viktig och rimlig princip för studiesocialt stöd.

Det är Studiesociala kommitténs uppgift att bl.a. från den utgångspunkten analysera hur man på lämpligt sätt skall utnyttja de resurser som finns tillgängliga, och som kommer att finnas tillgängliga, inom det studiesociala området och också lägga fram förslag. Jag hoppas att vi där får förslag som skapar rimlig rättvisa och trygghet för dem som vill komplettera sin utbildning och skaffa sig en bättre utbildning, inklusive de ensamstående.

I avvaktan på detta och på den särskilda arbetsgrupp som skall vara färdig med sitt arbete den 1 februari nästa år avser regeringen inte att vidta särskilda åtgärder i den här frågan.

Överläggningen var härmed avslutad.

14 § Svar på fråga 1995/96:128 om anställningsskydd för gravida kvinnor

Anf. 73 Statsrådet LEIF BLOMBERG (s)

Fru talman! Rose-Marie Frebran har frågat jämställdhetsministern vilka åtgärder hon avser vidta för att stärka gravida kvinnors och småbarnsföräldrars anställningstrygghet.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Som jag nämnde förra veckan i svaret till Ingrid Burman på samma fråga lade regeringen i våras fram ett förslag till en ny och moderniserad föräldraledighetslag som antogs av riksdagen. Den nya lagen innehåller flera förändringar i sak som föranleds av regler som finns i EG-direktivet om åtgärder för att förbättra säkerhet och hälsa på arbetsplatsen för arbetstagare som är gravida, nyligen har fött barn eller ammar.

När det gäller anställningsskyddet för de aktuella kategorierna arbetstagare gjorde regeringen – i likhet med den utredare som sett över ledighetslagstiftningen – den bedömningen att de skyldigheter som åläggs genom EG-direktivet inte föranledde några ändringar i förhållande till vad som redan gällde. Bland remissinstanserna fanns inte heller någon annan uppfattning. De särskilda anställningsskyddsregler som finns i dag (16 och 17 §§ föräldraledighetslagen) tillgodoser direktivets krav. Till detta kommer reglerna i lagen (1982:80) om anställningsskydd (LAS) som säger att en uppsägning alltid måste vara sakligt grundad. Den regeln gäller även arbetstagare som är gravida, nyligen har fött barn eller ammar. LAS ställer också krav på att en uppsägning skall vara skriftlig (8 §), och alla arbetstagare har rätt att få en skriftlig motivering till uppsägningen (9 §). I denna skriftliga motivering skall arbetsgivaren redogöra för de närmare omständigheter som ligger bakom själva uppsägningen och göra det så klart som möjligt. Ett krav på en uttömmande motivering finns alltså redan inskrivet i vår lag. I vissa fall kan det emellertid ligga i arbetstagarens intresse att slippa en skriftlig motivering till uppsägningen, och därför skall enligt LAS sådan ges endast när arbetstagaren själv begär att få en sådan skriftlig motivering. En arbetsgivare som inte uppfyller sin skyldighet att lämna skriftlig motivering kan ådömas skadestånd.

Det är självklart att kollektivavtal om turordning vid uppsägning inte får diskriminera gravida kvinnor och småbarnsföräldrar. Det finns bestämmelser i jämställdhetslagen (23 §) om att avtal som medger otillåten könsdiskriminering är ogiltiga.

Enligt min mening uppfyller LAS, föräldraledighetslagen och jämställdhetslagen de krav som EG-direktivet ställer bättre än vad direktivet självt gör.

Anf. 74 ROSE-MARIE FREBRAN (kds)

Fru talman! Jag vill tacka statsrådet för svaret på min fråga.

Jag är glad över att den larmrapport som jag sett verkar vara något överdriven. Det finns alltså möjlighet att få en skriftlig motivering på en uppsägning i nämnda fall samt en större likhet med EG-direktivet än vad den rapport visar på som jag tagit del av.

Problemet är väl att det trots detta kommer uppgifter om att man tror sig ha upplevt en diskriminerande behandling på nämnda sätt. Det tråkiga är då att det, för att man skall komma till rätta med detta, måste bli någon form av prövning i AD e.d.

Jag hoppas att vi tillsammans skall kunna åtminstone bidra till en opinionsbildning som stärker de här gruppernas ställning; detta utöver vad som finns skrivet i texter och paragrafer.

Anf. 75 Statsrådet LEIF BLOMBERG (s)

Fru talman! Jag har inget att tillägga.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 1995/96:26
21 november

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:26
21 november

Svar på frågor

15 § Svar på fråga 1995/96:113 om livsmedelssäkerheten i världen

Anf. 76 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)

Fru talman! Med anledning av FAO:s toppmöte om global livsmedelssäkerhet, som kommer att hållas i november nästa år, har Alf Eriksson frågat mig vilka åtgärder jag avser vidta för livsmedelssäkerheten i världen.

De globala livsmedelsfrågorna hör till de områden som jag ger hög prioritet. Det har jag visat bl.a. genom att delta i de internationella sammanhang där dessa frågor diskuteras. Senast skedde det i samband med FAO:s konferens i Rom och FAO:s ministermöte i Quebec med anledning av organisationens 50-årsjubileum. Ministermötet ägnades nästan uteslutande åt diskussioner om inriktningen på det kommande toppmötet.

Jag hör till dem som i Rom och Quebec framhöll vikten av att toppmötet behandlar livsmedelssäkerheten i ett brett sammanhang, således inte bara ur produktionsperspektivet, för svält beror i grunden inte på brist på livsmedel i världen. Att ca 800 miljoner människor lider av kronisk undernäring och fler än två miljarder av felnäring beror främst på fattigdom och fattigdomens underliggande faktorer, t.ex. arbetslöshet, låga löner och dålig infrastruktur, samt på brist på utbildning, sjukvård och jämställdhet. Det räcker således inte att *producera* mer livsmedel för att alla människor skall få tillräcklig tillgång på näringsriktig mat.

Inom mitt departement är vi i färd med att utarbeta strategier som Sverige skall föra fram och verka för under de förberedande möten som leder fram till toppmötet i november nästa år.

I början av september utsåg regeringen en ny svensk FAO-kommitté med representanter från berörda departement, myndigheter och andra intressenter. FAO-kommittén kommer att aktivt delta i förberedelserna inför toppmötet.

I dagarna får riksdagspartierna en inbjudan att delta i den svenska nationalkommitté som kommer att upprättas inför toppmötet för livsmedelssäkerhet. Avsikten är att jag själv skall vara ordförande i Nationalkommittén.

Jag har således skapat ett nätverk för de frågor som rör global livsmedelssäkerhet. Avsikten är att Sverige skall vara en aktiv och pådrivande kraft inför och under det globala livsmedelstoppmötet. Mötet måste leda till konkreta resultat för alla de människor som svälter i världen. Annars har det inget berättigande.

Anf. 77 ALF ERIKSSON (s)

Fru talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret. Jag tycker att det är mycket tillfredsställande att ministern nu tillsätter en nationalkommitté för att förbereda nästa års toppkonferens.

Jag tycker att det viktigt att Sverige håller en hög profil när det gäller den globala livsmedelsförsörjningen, inte minst av humanitära skäl. Vi har ett väldigt gott internationellt anseende på detta område. Många

av de fattiga folken i länder som inte nödvändigtvis är fattiga ser i oss en bundsförvant.

Det pågår ju, för att blicka framåt, en våldsam befolkningstillväxt. Vi kan om 50 år vara dubbelt så många på det här jordklotet. Det är inte utan att man får litet myror i huvudet när man funderar över hur vi skall lösa den framtida livsmedelsförsörjningen.

Jag tror att det är väldigt viktigt att ha ett brett stöd i det svenska agerandet. Min följdfråga blir därför: Hur kommer sammansättningen i Nationalkommittén att se ut, och när beräknas arbetet kunna komma i gång?

Anf. 78 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)

Fru talman! Jag delar uppfattningen att det är viktigt att dessa frågor lyfts upp på den politiska dagordningen. Jag tycker personligen att vi i alltför liten utsträckning har diskuterat, och därmed förstått, att frågorna om livsmedelssäkerheten i världen och om fördelningen av alla våra resurser måste behandlas på ett annat sätt än i dag.

Inte minst gäller detta mot bakgrund av det som Alf Eriksson själv sade; att vi om ett antal år kommer att vara många, många fler människor på jorden. De flesta av de nya människorna kommer inte att finnas i de rika länderna utan i de fattiga. Man räknar med att ökningen i de fattiga länderna kommer att bli ungefär två miljarder, medan det i den rika världen handlar om något hundratal miljoner.

Detta sker samtidigt som vi kan se att den ökning av livsmedlen som hittills har kunnat ske inte kommer att kunna göra det i framtiden. Detta beror på vattenbrist och på att markerna inte tål ytterligare belastning. Kemikalieanvändning och tillförsel av andra ämnen kan inte ske i samma utsträckning som tidigare. Vi kan inte öka produktionen med samma metoder som hittills, för dessa har varit dåliga ur miljöperspektiv.

Därför är det oerhört viktigt att detta kommer högt upp på den politiska dagordningen och att det får ett brett stöd hos den svenska befolkningen. Att tillsätta en nationalkommitté har till syfte just att skapa opinion kring dessa frågor. Därför kommer, förutom riksdagspartierna, olika intressenter i det svenska samhället att få delta.

Anf. 79 ALF ERIKSSON (s)

Fru talman! Jag har bara ytterligare en liten fundering kring det här. Under den nyligen genomförda FAO-konferensen i Rom var en av stötestenarna hur man skulle betrakta frågan om en säker livsmedelsförsörjning. Från det ena hållet framhöll man att det kunde göras på nationell nivå, vilket inte säger någonting om fördelningen till befolkningen. Den andra uppfattningen var att vi skall betrakta detta med en säker livsmedelsförsörjning utifrån hushållsnivån. Vilken inställning har den svenska regeringen?

Anf. 80 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)

Fru talman! Vår policy kommer framför allt att formas av FAO-kommittén och ”marknadsföras” av Nationalkommittén. Vår åsikt är att

Prot. 1995/96:26

21 november

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:26
21 november

*Fel! Okänt
växelargument.*

man måste anlägga ett globalt perspektiv på de här frågorna. Man kan, som jag sade, inte enbart tala om brist på mat, utan man måste se det hela i ett socialt och politiskt perspektiv. Det handlar alltså inte bara om fördelningen av vatten, mark och den typen av råvaror och resurser utan också helt enkelt om fördelningen av pengarna.

Vi har sett att i de länder där fattigdomen är stor och där kvinnorna, som ju är något av en nyckelgrupp, är lågt utbildade, drabbar svälten hårdare än vad motsvarande brist på mat gör i länder som har en högre utbildningsnivå och ett hälsosystem av annat slag. Därför säger vi att man måste titta på helheten.

Överläggningen var härmed avslutad.

16 § Svar på fråga 1995/96:116 om djurskyddet på regeringskonferensen -96

Anf. 81 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)

Fru talman! Hanna Zetterberg har frågat mig vad jag tänker göra för att djurskyddet skall tas upp på regeringskonferensen 1996.

Maastrichtavtalet anger att den europeiska unionen skall sammankalla medlemsländerna till en regeringskonferens under år 1996. Konferensens uppgift är, kort sagt, att se över de fördrag som ligger till grund för EU-samarbetet. Konferensen förbereds nu av den s.k. Reflexionsgruppen, där Sverige liksom övriga medlemsstater ingår. Regeringen kommer i början av december att redovisa principiella svenska ställningstaganden inför konferensen i en särskild skrivelse till riksdagen.

Det är riktigt att djurskyddet inte finns med i primärrätten. Jag har heller inte ansett att det *nu* finns förutsättningar att traktatbinda djurskyddet eller att det skulle gagna strävandena mot ett bättre djurskydd inom unionen. I stället har jag valt att med kraft engagera mig för att i det konkreta arbetet inom det europeiska samarbetet åstadkomma en attitydförändring och en ökad förståelse för dessa frågor.

Både jag själv och mina tjänstemän har vid otaliga tillfällen framfört djurskyddsaspekter i EU-sammanhang, exempelvis vid förberedande tjänstemannamöten och i ministerrådet. Både jag och min statssekreterare har vid rundresor i södra Europa framhållit för våra utländska kolleger hur allvarligt vi och det svenska folket ser på dessa frågor.

Vi har också noterat framgångar i olika djurskyddsfrågor. I somras fick vi igenom vissa krav i fråga om djurtransporterna, bl.a. när det gäller utrustningen av fordonen och förarnas utbildning. Vi har också med tillfredsställelse konstaterat en attitydförskjutning i ministerrådet. Vi kommer från svensk sida att fortsätta att med engagemang driva djurskyddsfrågorna i det internationella samarbetet.

Anf. 82 HANNA ZETTERBERG (v)

Fru talman! Jag vill naturligtvis börja med att tacka för svaret. Jag tycker att det arbete som jordbruksministern utfört när det gäller djur-

skyddet under det år som vi har varit medlemmar i unionen har varit väldigt bra. Det har skapat en stor opinion.

Jag tackar också för ett klargörande, dvs. att jordbruksministern inte anser att djurskyddet skulle bli bättre via en traktatsändring, något som jag har uppfattat att många andra anser. Eller har jag kanske missuppfattat det svar jag alldeles nyss fick?

Personligen tycker jag att det är litet synd att denna fråga inte kommer att tas upp på regeringskonferensen, åtminstone inte från svenskt håll. Reflexionsgruppens svenske representant har inte fått något sådant direktiv från den svenska regeringen, och det finns svar till organisationer och personer där det uttryckligen har sagts att frågan inte kommer att tas upp. Det är inte bara för djurens skull jag tycker att detta är synd, även om det är det viktigaste. Det är också synd med tanke på det arbete som vi faktiskt har drivit, och där jordbruksministern varit ledande. En stark opinion har skapats, och en del attityder har förändrats.

Det finns en väldigt stark svensk opinion för att driva dessa frågor. Av respekt för de människor som tycker att detta är viktigt och som på olika sätt agerar för det i Sverige tycker jag att det är viktigt att denna fråga tas upp. Jag tror också att många har tolkat jordbruksministerns tidigare agerande på så sätt att det är en självklarhet att frågan kommer att tas upp på regeringskonferensen. Därför tror jag kanske att den öppna debatt som enligt statsminister Ingvar Carlsson skulle råda inför regeringskonferensen kommer upp litet sent.

Jag ser jättemycket fram emot den skrivelse som kommer i december och jag tackar för att jag nu har fått vetskap om detta – jag visste det inte tidigare.

Men min fråga handlar just om detta med traktatsskrivningen och den svenska opinionen.

Anf. 83 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)

Fru talman! Det är klart att när man arbetar i en internationell organisation som EU får man alltid fundera över vilken strategi och vilken väg som är bäst och mest framkomlig. Det är klart att vi har gjort det.

Under det år som jag har jobbat tillsammans med de andra ministrarna har jag sett och förstått att den djurskyddslag och den känsla för djur som vi har i norra Europa och kanske framför allt i Norden och i Sverige inte finns förankrad i en majoritet av länderna inom EU. Jag har då själv valt den vägen att vi får arbeta ett tag med opinionsbildning, precis som vi har lyckats med i Sverige och något som också sprider sig till andra länder. Jag har sett att det arbetet – som bedrivs, inte primärt av mig, utan av vanliga människor som står och demonstrerar, som skickar brev och som är mycket upprörda över den hantering som djur utsätts för – faktiskt påverkar de andra länderna och deras ministrar. Jag tror att man under ett antal år måste gå den vägen innan frågan så att säga är mogen för det steg som det skulle innebära att ta upp den på en regeringskonferens. Det är så jag tänker.

Anf. 84 HANNA ZETTERBERG (v)

Prot. 1995/96:26
21 november

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:26
21 november

*Fel! Okänt
växelargument.*

Fru talman! Jag hoppas verkligen att den strategin fungerar. Min tanke var snarare att man, när man ändå är inne och rör i grytan och förändrar mycket av de lagar och regler som finns i EU, också så att säga lägger in en stöt för detta. Jag tror att det är många som har förstått Sveriges engagemang i frågan. Det är klart att det kan krävas litet mer tid. Men det värsta som kan hända är att vi får ett nej, och då får vi försöka en gång till.

Jag hoppas att det arbete som både jordbruksministern och andra kommer att driva vidare också kommer att leda till stora förändringar. Min konkreta fråga är: Hur tänker man gå vidare? Om man inte tar upp detta på regeringskonferensen, är det då lobbying som krävs eller är det opinionsbildning som krävs? I så fall tror jag att jordbruksministern behöver förklara litet tydligare för åtminstone den svenska opinion som finns hur man resonerar och hur man tänker göra.

Anf. 85 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)

Fru talman! Jag hann aldrig säga att den andra strategi som man skulle kunna ha är den som Hanna Zetterberg själv tog upp, nämligen att försöka driva frågan på nästa års regeringskonferens och få nej. Då tror jag att man litet grand har dödförklarat själva frågan, vilket jag tycker vore mycket illa. Därför har jag valt den här andra vägen.

Vad vi nu gör är att vi går in på fråga efter fråga. I går var jag på ett möte i Småland och fick en jättelång lista med namnunderskrifter mot att vi skall ta in Belgian Blue i Sverige. Det är en fråga som vi får ta upp till diskussion med EU och framför allt med Belgien, där man tycker att detta är något mycket fint. Där är man mycket stolta över denna monstertjur, som vi kallar den.

Den tyske jordbruksministern var här för ett tag sedan. Då bestämde vi oss för att tillsammans driva frågan om kalvuppfödning. Det gäller det vita kalvkött som man kan få i vissa länder och som man får till priset av en ganska grym uppfödning. Jag tror att man får gå den vägen i fråga efter fråga och i land efter land för att skapa relationer och skapa en opinion.

Anf. 86 HANNA ZETTERBERG (v)

Fru talman! Jag hoppas att jordbruksministerns strategi kommer att hålla hela vägen. Jag önskar henne lycka till i det arbetet. Jag ser också fram emot den ordentliga debatt som kanske kommer fram i och med denna skrivelse om regeringskonferensen över huvud taget. Jag tycker faktiskt att vi har saknat väldigt mycket av den debatten, som vi kanske inte hade behövt ta på detta sätt.

Överläggningen var härmed avslutad.

17 § Svar på fråga 1995/96:89 om miljöinriktad regionplanering i Skåne

Prot. 1995/96:26
21 november

Anf. 87 Miljöminister ANNA LINDH (s)

Fru talman! Margitta Edgren har frågat mig om jag avser att sända betänkandet Ett renat Skåne (SOU 1995:62) på remiss till berörda kommuner i Skåne. Bakgrunden till frågan är att den förra regeringen år 1994 tillkallade en delegation för att inleda en miljöinriktad regionplanering i Skåne. I juni i år överlämnades betänkandet Ett renat Skåne till mig.

Delegationen har haft i uppdrag att ta fram utgångspunkter och redovisa underlag för en miljöinriktad regionplanering i Skåne och lämna förslag till former för en fortsatt planering.

Det har alltså inte varit en primär uppgift för delegationen att lämna förslag om hur den administrativa och politiska styrningen av Skåne skall utformas utan främst att ta fram underlag för planeringen och lämna förslag till vad en sådan planering särskilt bör ta fasta på. I det avseendet bedömer jag delegationens arbete som mycket värdefullt och väl ägnat att ligga till grund för det fortsatta arbetet med regional planering.

De administrativa frågorna har behandlats av Regionberedningen, vars betänkande Regional framtid (SOU 1995:27) i här aktuella delar är föremål för remissbehandling fram till årsskiftet. Dessutom är ett motsvarande arbete med att finna former för arbetet på gång inom den s.k. Skånestyrelse som tillkommit på initiativ av landstingen, kommunförbunden i Skåne och Malmö kommun.

Jag vill ta del av remissynpunkterna på Regionberedningens förslag innan jag tar ställning till om delegationens betänkande skall remitteras.

Anf. 88 MARGITTA EDGREN (fp)

Fru talman! Min fråga gäller om miljöministern har för avsikt att sända ut betänkandet på remiss. Precis som jag skrev i min fråga har den sin grund i att kommunerna i Skåne så att säga vill bli delaktiga i detta arbete. De är ju också viktiga huvudaktörer när det gäller de frågor som tas upp i Ett renat Skåne. En del upplever nu att de nonchaleras genom att de inte redan på detta tidiga stadium blir inviterade att lämna synpunkter på frågor som rör trafik- och kommunikationssamordning, som vi av erfarenhet vet är mycket svår i Skåne, och som rör transporter, bebyggelse, vattenförsörjning, energi och rekreativsområden. Jag vill därför ännu en gång fråga om man inte kan sända ut detta på remiss för att lämna en signal om att det är viktigt vad kommunerna anser.

Anf. 89 Miljöminister ANNA LINDH (s)

Fru talman! Det handlar inte om att nonchalera kommunerna, utan det handlar bara om att vi vill veta vart vi skall skicka remissvaren innan vi tar ställning till remissen.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:26
21 november

Svar på frågor

Anf. 90 MARGITTA EDGREN (fp)

Fru talman! Jag förstår inte riktigt. Den här handlingen kan väl skickas till alla kommuner för att de skall kunna ta ställning till det underlag som finns. Man kan fråga: Stämmer detta för er kommun? Har ni förslag på hur ni skall samarbeta vidare och om hur ni med detta underlag skall kunna delta?

Det är detta det handlar om. Och dessa svar skall väl ändå skickas till Miljödepartementet, eftersom det handlar om miljöfrågorna i Skåne.

Anf. 91 Miljöminister ANNA LINDH (s)

Fru talman! Eftersom detta handlar om innehållet i den regionala planeringen är det bra om man vet hur den regionala planeringen skall fungera, eftersom det ju är på regional nivå som man kommer att ta ställning till de här frågorna. Därför är det alltså bra om de oklarheterna blir något utklarade innan man behandlar sakinnehållet.

Anf. 92 MARGITTA EDGREN (fp)

Fru talman! Jag delar inte den uppfattningen. Eftersom vi på ett mycket tidigt stadium måste få kommunerna i Skåne engagerade och intresserade, tror jag inte att man kan säga att de administrativa frågorna inte är lösta och att det skulle göra ett remissarbete mindre värt. Jag kan inte riktigt förstå det. Det handlar om att tidigt få alla kommuner att inse att det är viktigt att de drar åt rätt håll i alla dessa frågor.

Överläggningen var härmed avslutad.

18 § Svar på fråga 1995/96:97 om klorerade lösningsmedel

Anf. 93 Miljöminister ANNA LINDH (s)

Fru talman! Gudrun Lindvall har frågat mig om jag avser att fullfölja beslutet om användningsförbud för trikloretylen och metylenklorid och i så fall när och hur.

Förbudet träder som planerat i kraft vid årsskiftet.

Det har dock visat sig att framför allt många mindre företag inte har genomfört den nödvändiga omställningen till andra metoder än sådana som innefattar metylenklorid och trikloretylen. Det gäller särskilt företag som använder trikloretylen, som framför allt används som avfettningsmedel inom den metallbearbetande industrin.

Företag som ännu inte anpassat sig kan få stora problem, och de kanske i en del fall rent av måste upphöra med verksamheten, om de inte får dispens att använda trikloretylen efter årsskiftet. Kemikalieinspektionen har därför utfärdat föreskrifter som innebär att trikloretylen just under år 1996 får användas för avfettning och avvattning i verksamheter där dessa har anmält övergångsproblem till inspektionen.

I sammanhanget bör påpekas att det i föreskrifterna inte ges något tillstånd till användning av metylenklorid. Inte heller ges något tillstånd till användning av trikloretylen i andra användningsområden än de

nämnda. I dessa fall kan dispens endast ges i det enskilda fallet och om den individuella prövningen visar att det föreligger synnerliga skäl.

För användning av trikloretylen efter 1996 gäller även där regeln att Kemikalieinspektionen bara kan ge dispens i det enskilda fallet och då endast om det föreligger synnerliga skäl.

Anf. 94 GUDRUN LINDVALL (mp)

Fru talman! Bakgrunden till den här frågan är att det egentligen från den 1 januari 1996 är förbjudet att använda de kemikalier vi här talar om, dvs. trikloretylen och metylenklorid. Det här beslutet fattades för fem år sedan, när fru talmannen var miljöminister. Företagen har alltså haft fem år på sig. Tyvärr kan man konstatera att företagen hela tiden har avsett att söka dispens när det gäller trikloretylen och metylenklorid och att de nu också har fått det.

Det finns några saker som jag skulle vilja fråga miljöministern om. I svaret sägs att företag som inte har genomfört en nödvändig omställning till andra metoder än sådana som innefattar metylenklorid och trikloretylen skall kunna få dispens, men å andra sidan säger miljöministern att det i sammanhanget bör påpekas att det i föreskrifterna inte ges något tillstånd till användning av metylenklorid.

Betyder det att det från den 1 januari inte kommer att lämnas några tillstånd eller dispenser alls för användning av metylenklorid utöver vad som anges i beslutet, nämligen att tillstånd eller dispens kan ges när det är fråga om användning i mycket liten skala enligt de EU-regler som gäller?

Anf. 95 Miljöminister ANNA LINDH (s)

Fru talman! Det är Kemikalieinspektionen som kommer att utfärda dispenser, så jag kan inte tala om exakt hur detta kommer att se ut. Jag kan ändå hålla med Gudrun Lindvall om att det är mycket beklagligt att inte alla företag har klarat omställningen till 1996. Många företag har gjort det, och de är värda en eloge, men det finns tyvärr ett antal företag som inte har gjort det.

Vi undersöker för närvarande i regeringskansliet vilka möjligheter som finns att i de enskilda fallen från år 1996 och framåt sätta dispensavgifterna så högt att detta också bidrar till att påverka företagen att snabbt genomföra en omställning.

Anf. 96 GUDRUN LINDVALL (mp)

Fru talman! Jag fick inte svar på min fråga. Innebär det här är att det inte kommer att lämnas några dispenser för metylenklorid? Så tror jag nämligen att man har tolkat den föreskrift som nu föreligger för Kemikalieinspektionen.

Jag skulle dessutom vilja fråga miljöministern: Kommer detta att innebära att man gör en individuell prövning i varje enskilt fall och för varje enskild produkt för att se om man har kunnat hitta ersättningsmedel?

Kommer det att innebära att man är noggrann med att kräva en ”closed cycle”? Det intressanta är ju inte bara hur mycket av dessa

Prot. 1995/96:26
21 november

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:26
21 november

Svar på frågor

ämnen som används utan hur mycket som kommer ut i miljön. Att jag frågar beror på att jag har erfarenhet av Astra, som använder metylenklorid för att dragera tabletter. Där finns det möjligheter till en "closed cycle". Kommer man att ställa sådana krav?

Kan miljöministern tänka sig att genomföra det förslag som Miljöpartiet har lagt fram, nämligen att införa en miljöavgift på 150 kr per kilo, vilket Miljövårdsberedningen också har föreslagit i ett tidigare skede?

När kommer ett generellt förbud? Det är väl ändå dit vi strävar.

Anf. 97 Miljöminister ANNA LINDH (s)

Fru talman! Jag upprepar att det är Kemikalieinspektionen som behandlar dispensansökningarna, och jag kan inte föregripa inspektionen genom att tala om exakt hur man kommer att göra. Det som är viktigt är att det i framtiden skall finnas ett generellt förbud. Vi har övergångsproblem under 1995, men år 1996 räknar vi med att ett generellt förbud skall ha trätt i kraft. Då skall vi dessutom ha ordentliga avgifter förknippade med de enskilda fallen av dispenser, den promille som inte heller då klarar av att uppfylla kraven – man kan nämligen aldrig vara säker på uppnå en hundraprocentig uppslutning. Självfallet kommer då dispenserövningen att ske fall för fall.

Anf. 98 GUDRUN LINDVALL (mp)

Fru talman! Miljöministern skriver i sitt svar: "I sammanhanget bör påpekas att det i föreskrifterna inte ges något tillstånd till användning av metylenklorid." Jag tolkar det som att de ansökningar om dispens för fortsatt användning av metylenklorid för dragering som kommer in från läkemedelsbolagen kommer att avslås. Jag kan inte tolka svaret på annat sätt.

Jag tolkar också det miljöministern säger i svaret som att det finns ett intresse för att undersöka möjligheten att ta fram en ytterligare press, t.ex. i form av en miljöavgift baserad på en viss avgift per kilo. Det skulle ge företagen en extra skjuts för att se till att bli av med de här ämnena.

Jag är också tacksam över att vi är överens om att den här föreskriften måste ses som ett misslyckande och att det alltså även i fortsättningen skall finnas en rejäl press på företagen att se till att de här ämnena substitueras.

Anf. 99 Miljöminister ANNA LINDH (s)

Fru talman! Jag tror nog att Gudrun Lindvall har tolkat föreskrifterna rätt, och jag tror att vi också kan vara överens om att vi i fortsättningen skall ha en ordentlig press på företagen att göra den här omställningen. Jag räknar med att de kvarvarande företagen nu visar samma goda vilja och att vi är ense om att det här bara handlar om en teknisk utveckling och att de därmed kommer att klara den här omställningen före 1996.

Överläggningen var härmed avslutad.

19 § Svar på fråga 1995/96:108 om spridning av nazistsymboler i skolorna

Prot. 1995/96:26
21 november

Anf. 100 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)

Fru talman! Göthe Knutson har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att stoppa nazistsymbolernas spridning i skolorna.

I regeringsförklaringen slår vi fast att vi aldrig någonsin kommer att tolerera att diskriminering, främlingsfientlighet eller rasism får fotfäste i vårt land. Det är en uppgift för hela Sverige och en speciell uppgift för skolan.

Skolan får aldrig stillatigande acceptera att det förekommer rasism, nazipropaganda, intolerans eller angrepp mot demokratin i skolan. Skolans uppgift är tvärtom att hävda, värna och utveckla våra grundläggande demokratiska värderingar om alla människors lika värde, om respekt för varandra och om tolerans. Skolan får aldrig ducka när dessa värden hotas.

Det offentliga skolväsendet vilar på demokratins grund. Skollagen slår fast att den som verkar inom skolan skall bemöda sig om att hindra varje försök från elever att utsätta andra för kränkande behandling. I 1994 års läroplaner för såväl det obligatoriska skolväsendet (Lpo 94) som de frivilliga skolformerna (Lpf 94) står följande:

”Skolan skall främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Ingen skall i skolan utsättas för mobbning. Tendenser till trakasserier skall aktivt bekämpas. Främlingsfientlighet och intolerans måste bemötas med kunskap, öppen diskussion och aktiva insatser.”

Skolan är alltså ingen värdenneutral plats. Skolan har ett ansvar för att rasistiska åsikter och yttringar inte får stå oemotsagda och skall tydligt visa vilka värderingar som gäller, vad lärare och annan skolpersonal anser om exempelvis hakkors eller rasistiska uttalanden. Att bära uniform, armbindel eller liknande som tjänar att utmärka bärarens politiska meningsriktning är enligt en lag från 1947 förbjudet.

Det finns alltså enligt min mening ingen tvekan om vad som skall gälla i skolan. Både skollag och läroplan är helt tydliga på den punkten. Nu handlar det om att praktisera detta. Det kräver både mod och civilkurage hos dem som arbetar i skolan. Vuxna och ungdomar har ett gemensamt ansvar att utveckla kunskapen om demokratins innehåll och uttryckssätt. Skolan är en viktig plats för detta arbete.

Kunskap är det viktigaste redskapet i kampen mot främlingsfientlighet och rasism. Dagens unga måste få chansen att utvecklas till självständiga, kritiskt tänkande individer, som respekterar fakta och är miss-tänksamma mot fördomar. Skolan är en viktig plats för detta arbete.

Vad görs då på nationell nivå för att stödja skolans arbete? Aktivt arbete mot främlingsfientlighet och rasism är ett uttalat prioriterat område i svenska skolor. Ett antal skolor och kommuner har med ekonomiska bidrag från Skolverket kunnat pröva olika modeller för arbete mot rasism. Information om olika slags insatser sprids. Förhoppningen är att de lyckade försöken skall fungera som ringar på vattnet. Metoderna varierar från skola till skola.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:26
21 november

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 101 GÖTHE KNUTSON (m)

Fru talman! Det är ett bra svar jag har fått. Det är bra att statsrådet hänvisar till den skollagstiftning som finns och fastslår att vi enligt en lag från 1947 har ett uniformsförbud.

Sedan kommer vi till de konkreta frågorna. Vad gör en lärare när det sitter en elev eller kanske två med ett hakkors på jackan – vi kan ju nöja oss med det i det här exemplet? Vad gör läraren?

I Kvällsöppet med Siwert Öholm togs den här frågan upp för några veckor sedan, efter det att en rektor i Ale utanför Göteborg hade reagerat på tre elever som hade jackor...

Anf. 102 TALMANNEN

Jag vill påminna om att vi inte bör diskutera enskilda fall i kammaren.

Anf. 103 GÖTHE KNUTSON (m)

Fru talman! Självfallet skall jag rätta mig efter det. Vad jag ville säga var bara att en rektor i det här fallet inhandlade jackor åt eleverna, något som jag tog som ett lysande exempel på lärarpedagogik i den högre skolan.

Jag vill än en gång ställa mina frågor till statsrådet. Vilket är det goda råd som skolministern nu vill ge till lärarna? Hur skall de göra?

Anf. 104 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)

Fru talman! Jag tror att vi skall akta oss för att säga att det saknas anvisningar för hur man i skolan skall agera i de här frågorna. Jag menar att de anvisningar och riktlinjer som finns är tillräckliga.

Av en rad exempel som har uppmärksammats, bl.a. i massmedierna, den senaste tiden kan vi se att lärare och skolledare med stor initiativrikedom och – som jag tycker – stort mod och civilkurage har agerat i de här frågorna och visat att man klarar det ansvaret inom ramen för de målsättningar som är uppsatta i skollag och läroplan.

Jag tror att det vore olyckligt om skolministern i Sveriges riksdag skulle tala om hur man skall agera i ett enskilt fall. Det viktiga är att inriktningen är klar och är att nazisymboler inte har någon plats i den svenska skolan eller att nazistpropaganda aldrig får tillåtas i de svenska skolorna. Hur man skall agera i ett enskilt fall som gäller en enskild elev när det väl gått så långt att man inte har kunnat förhindra att elever omfattar eller för fram de här åsikterna och bär sådana symboler måste avgöras lokalt på den skolan, i samarbete kolleger emellan, i samarbete med skolledningen och inte minst i samarbete med övriga elever och föräldrar.

Anf. 105 GÖTHE KNUTSON (m)

Fru talman! Det är alldeles utomordentligt att skolministern slår fast detta. Ändå frågar lärarna: Vad gör man nu? Får man lov att plocka av eleven den där symbolen, om än aldrig så liten? Det diskuterar bl.a. åklagare i ungdomsmål.

Vad händer i det här läget? Det finns åklagare i Göteborg som nu överväger åtal mot elever, just på grund av sådana symboler och på grund av att skolan inte vet hur man skall hantera det här.

Jag är ledsen att jag måste fråga, men jag gör det till hjälp för alla landets lärare.

Anf. 106 TALMANNEN (s)

Jag är övertygad om att Göthe Knutson inte anser att riksdagen skall träda i domstolarnas ställe.

Anf. 107 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)

Fru talman! Det är säkert riktigt, som Göthe Knutson säger, att det finns många lärare som skulle önska att någon annan kunde tala om hur man skall agera, men eftersom de enskilda fallen kan se väldigt olika ut är mitt enda råd – och det tror jag också är det bästa rådet – att man lokalt på skolan skaffar sig en handlingsplan och gemensamt diskuterar vad som skall gälla och hur man skall agera också i enskilda fall, och det kan man göra med utgångspunkt i ganska skarpa uttalanden av mig, i läroplanen och i skollagen om vad som skall gälla.

Jag vill gärna poängtera att det är oerhört viktigt att det arbetet inte bara sker på rektorsexpeditionen utan att all personal är involverad och att även elever och föräldrar är involverade i det arbetet.

Anf. 108 GÖTHE KNUTSON (m)

Fru talman! Jag hoppas att jag kan få fråga skolministern om skolagens 15 kap. 14 §, där det talas om sanktioner mot elev. Jag vill fråga skolministern om det som står där, i befintlig lag, kan ingå i rekommendationerna.

Anf. 109 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)

Fru talman! Det är min uppfattning att det i skollagen och i läroplanen finns tillräckligt stöd för att agera mot nazisymboler, mot nazistpropaganda, och mot våld och mobbning i våra skolor. Men det är inte bara så att skolan skall *reagera* om det förekommer – skolan har också en oerhört viktig uppgift att *agera*.

Det är oerhört viktigt att skolan tar uppgiften på allvar att hävda, värna och utveckla våra grundläggande demokratiska värderingar, vilket inbegriper att reagera om de ifrågasätts eller hotas. Men än viktigare är att se till att odemokratiska värderingar inte får fotfäste i våra skolor.

Anf. 110 GÖTHE KNUTSON (m)

Fru talman! Låt mig slutligen säga att jag förvisso helt delar de synpunkter skolministern har framfört och instämmer i de rekommendationer som hon har givit. Jag utgår från att landets alla lärare och skollärdare nu har fått goda råd på vägen.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 1995/96:26
21 november

**Fel! Okänt
växelargument.**

Prot. 1995/96:26
21 november

*Fel! Okänt
växelargument.*

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 16.25 på förslag av talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 18.00.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 18.00.

20 § Svar på fråga 1995/96:123 om väg E 22 genom Söderköping

Anf. 111 Kommunikationsminister INES UUSMANN (s)

Herr talman! Karl-Göran Biörsmark har frågat mig om jag är beredd att verka för en lösning av trafikproblemen på väg E 22 genom Söderköping före år 2000.

Som kommunikationsminister verkar jag för att ange de övergripande principerna för infrastrukturens utbyggnad. Vägverket ansvarar för prioritering av enskilda projekt och upprättar bl.a. en plan för det nationella stamvägnätet.

I den nationella väghållningsplanen anges vilka utbyggnader som planeras under åren 1994–2003. Väg E 22 ingår i det nationella stamvägnätet. Enligt planen skall närmare 1,3 miljarder kronor investeras för att förbättra väg E 22. Sträckan vid Söderköping finns beskriven i planen, men är inte aktuell för utbyggnad denna planperiod.

Den nationella väghållningsplanen revideras vart fjärde år. Inför revideringen 1998 har jag tillsatt en kommunikationskommitté som bl.a. har i uppdrag att föreslå en ny inriktning för infrastrukturinvesteringarna. Hur den nya inriktningen kan komma att påverka den nu gällande planen återstår att se.

Anf. 112 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp)

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för svaret. Man skulle kunna tolka början av svaret som ett nej. Jag frågade nämligen om kommunikationsministern är beredd att aktivt och konstruktivt verka för en lösning före år 2000. På den frågan får jag ju inte det svar som jag hade önskat, nämligen att kommunikationsministern är beredd att ge ett sådant löfte.

Samtidigt inger den andra delen av svaret en viss förhoppning. Kommunikationsministern säger här att 1,3 miljarder kronor skall investeras. Då är frågan hur man kommer att fördela dessa 1,3 miljarder. Dessutom har ju kanske kommunikationsministern möjlighet att påverka hur stor den summan skall vara för E 22:an så småningom. Då kan man kanske bryta loss pengar för att ordna förbifarten i Söderköping.

Jag vet inte om kommunikationsministern själv åker E 22:an ner någon gång. Jag skulle vilja rekommendera kommunikationsministern att göra det, gärna under sommaren när båttrafiken går på Göta kanal.

Då öppnas bron i Söderköping, och man får stillastående köer nästan ända bort till Norrköping. Dessa stillastående köer är naturligtvis förödande för miljön.

Med tanke på den sista delen av svaret skulle jag vilja ställa en fråga till kommunikationsministern. Där står i svaret: "Inför revideringen 1998 har jag tillsatt en kommunikationskommitté som bl.a. har i uppdrag att föreslå en ny inriktning för infrastrukturinvesteringarna."

Finns där en öppning som gör att min fråga kan få ett något mer positivt svar än det jag uttolkat nu?

Anf. 113 Kommunikationsminister INES UUSMANN (s)

Herr talman! Jag är någorlunda väl insatt i Söderköpings problem, bl.a. beroende på att en delegation från kommunen uppvaktade mig i samma ärende i april månad. Det var representanter för samtliga partier i fullmäktige. Även om jag inte har stått i kö själv har jag fått problemen med broöppningar när vägtrafiken går genom staden väl beskrivna för mig.

Det handlar tyvärr om att det finns många projekt på E 22:an som behöver pengar. När jag säger att inriktningen måste överlåtas till Kommunikationskommittén och Vägverkets planering är det för att jag som minister inte kan styra varje enskilt projekt. Men den planering som nu ligger, där Kommunikationskommittén redan i mars månad kommer att lämna sitt första delbetänkande, handlar just om eventuellt nya prioriteringar. Men jag kan naturligtvis inte lova att det kommer att bli några nya prioriteringar, och framför allt kan jag inte utlova några nya pengar. Ramen ligger ganska fast.

Anf. 114 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp)

Herr talman! Jag tycker nog att kommunikationsministern är litet väl blygsam när hon säger att hon inte kan påverka detta så mycket. Jag tror inte att det är riktigt sant. Jag tror att det är väldigt viktigt vilka signaler kommunikationsministern ger till dem som sitter och planerar detta. Ofta gömmer sig ministrarna bakom detta att de är rädda för ministerstyre.

Jag är övertygad om att det finns möjligheter att påverka genom de signaler som kommunikationsministern kan ge i de överläggningar som ändå äger rum. Jag kan inte tro att ministrarna har så litet maktinflytande.

Det talas nu om mars månad. Jag hoppas att kommunikationsministern kan ge en signal om hög prioritering för den här förbifarten i överläggningarna inför det arbetet. Vilka andra delar av E 22:an är viktigare än denna?

Anf. 115 Kommunikationsminister INES UUSMANN (s)

Herr talman! Den sista frågan är jag övertygad om att varje kommun utmed E 22:an kan ge bra exempel på utifrån sina utgångspunkter och förutsättningar. Därmed inte sagt att jag inte delar frågeställarens mening om att Söderköping har speciella problem. Det är jag fullt medveten om, och det är inte bara jag som är medveten om detta.

Prot. 1995/96:26
21 november

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:26
21 november

*Fel! Okänt
växelargument.*

Efter det att Söderköpings kommun har enat sig om den här handlingslinjen har man också kontaktat Vägverket. Vägverket kommer att påbörja en förstudie för en förbifart. Det handlar alltså inte om att man skall förbättra inne i staden. Den skall också vara klar på våren 1996. Vägverket, kommunen och länsstyrelsen har kontinuerliga kontakter om detta.

Anf. 116 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp)

Herr talman! Visst är det så att varje kommun månar om sin del av sträckan på E 22:an. Det är jag övertygad om. Och det är just här som det övergripande arbetet måste komma in. Det är välkommet att andra kommuner aktualiserar sina problem.

Men när man ser E 22:an i en enda sträckning är det otvetydigt så att det är den här delen som är flaskhalsen. Jag noterade att även kommunikationsministern medgav det. Just problemet på E 22:an genom Söderköping är speciellt. Jag tar till mig det. Jag tycker att det är bra att vi har fått det fastlagt.

Lösningar inne i staden är bara kosmetika. Det är t.ex. alternativet med en östra länk, en bro över Göta kanal och en fortsättning som sedan ansluter till E 22:an längre ner som skulle kunna vara lösningen. Vi ser fram emot vad som kommer i mars månad och hoppas att den här delen kommer att få en hög prioritet.

Anf. 117 Kommunikationsminister INES UUSMANN (s)

Herr talman! Till slut vill jag bara säga att jag också har den förhoppningen att det skall bli en bra lösning för Söderköping och för E 22:an. Jag litar också på att länsstyrelsen, Vägverket och kommunen arbetar tillsammans. Det har de kanske inte alltid gjort, men nu har de ett bra samarbete. Det vet jag.

Överläggningen var härmed avslutad.

21 § Svar på fråga 1995/96:26 om professionell boxning i Sverige

Anf. 118 Civilminister MARITA ULVSKOG (s)

Herr talman! Sten Andersson har frågat kulturministern vilka åtgärder regeringen är beredd att vidta i syfte att underlätta arrangerande av världsmästerskapsmatcher i professionell boxning i Sverige. Ansvarsfördelningen i regeringen är sådan att frågan besvaras av mig.

Genom lagen om förbud mot professionell boxning är sådan verksamhet förbjuden i Sverige sedan den 1 januari 1970. Riksdagen har så sent som i år med en överväldigande majoritet avvisat förslag om att tillåta professionell boxning i vårt land.

Regeringen delar riksdagens bedömning och avser inte att vidta några åtgärder som syftar till att tillåta professionell boxning i Sverige.

Prot. 1995/96:26
21 november

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 119 STEN ANDERSSON (m)

Herr talman! Jag tackar för svaret, och jag kunde ana ungefär hur det skulle låta.

Jag skall inte polemisera mot statsrådet. Jag vill dock läsa upp ett litet alster vars litterära kvaliteter kanske kan diskuteras, men där jag i alla fall står för orden.

Ett statens råd, kvoterat eller ej, från Siljans stränder, kämpades på medias alla scener för sig och del av sitt parti. Med förbud i blick mot inom EU etablerad pugilism hon likt valkyrian visar tänder, omedveten om att åsikterna alltmera av verkligheten sprungits förbi.

Trots eller tack vare förskola, dagis och fritids och andra finter förmår allt färre hävda att Sveas barn delgivits av överheten lovad stabilitet. Förbud, pekpinnar och "klåfingrar" har knappast åstadkommit några vinster. Ett faktum år 1995, undantagandes Rosenbads amazoner, många numera vet.

Anf. 120 Civilminister MARITA ULVSKOG (s)

Herr talman! Detta handlade inte om proffsboxning. Det var snarast en personlig anklagelseakt mot att jag i likhet med 262 ledamöter av denna kammare anser att proffsboxning skall vara förbjuden även i fortsättningen.

Mycket, det allra mesta, i det här landet är tillåtet, och så skall det fortsätta att vara. Vissa saker är förbjudna, bl.a. proffsboxning. Jag tycker att det är ett riktigt förbud, och jag är som sagt inte ensam om den åsikten.

Anf. 121 STEN ANDERSSON (m)

Herr talman! Jag skulle inte vilja ha någon längre debatt med statsrådet, men låt mig bara säga följande. Såvitt jag har förstått finns det ett stort intresse bland svenska folket att se denna form av boxning. Jag tycker därför inte att vi i det här huset skall bestämma att man inte skall få göra det eller att man skall stoppa denna utövning i Sverige.

Anf. 122 Civilminister MARITA ULVSKOG (s)

Herr talman! Svenska folkets åsikter känner vi inte till exakt i den här frågan. Det gjordes dock en SIFO-mätning för bara några veckor sedan, som beställdes av sportredaktionen på TV 1. Man ställde följande fråga till svenska folket: Anser du att proffsboxning bör tillåtas igen i Sverige?

60 % svarade nej, medan drygt 20 % svarade ja. Några var osäkra. Det är inte bara de kloka ledamöterna av denna kammare, 262 stycken, utan också uppenbarligen en betydande del av svenska folket, en majoritet, som anser att Sverige icke skall vara ett Förbudssverige men att när det gäller proffsboxningen är förbudet helt OK.

Anf. 123 STEN ANDERSSON (m)

Herr talman! 20 % är i och för sig också en ganska rekorderlig siffra. Men jag kan referera till andra undersökningar som har kommit till motsatt resultat.

Prot. 1995/96:26
21 november

*Fel! Okänt
växelargument.*

Låt mig nu lämna in en motion, så får vi se vart det bär hän.

Överläggningen var härmed avslutad.

22 § Svar på fråga 1995/96:127 om u-krediter till Indonesien

Anf. 124 Statsrådet PIERRE SCHORI (s)

Herr talman! Eva Goës har frågat mig om regeringen godkänt eller avser att godkänna u-krediter till Indonesien.

Frågan saknar aktualitet. Sverige har hittills inte lämnat någon u-kredit till Indonesien. Något ärende är inte heller under beredning inom Sida.

Anf. 125 EVA GOËS (mp)

Herr talman! Jag vet mycket väl att det just nu inte ligger något förslag på Sidas bord. Vi vet dock att det finns ett intresse i Indonesien, och alla talar om Sydostasien som det ekonomiska centret. Det verkar som om även Sverige har kastat en blick på detta. Näringsministern har t.ex. gjort en del utspel. Jag har varit på besök på LKAB och vet att man där är intresserad av att stödja olika projekt, osv. Detta beror väl på att man är litet nyfiken på framtiden.

Jag vill dock framföra att Indonesien inte är någon demokrati. I år är det 20 år sedan ockupationen av bl.a. Östtimor. Man kommer att ge det alternativa nobelpriset till en kvinna vid namn Carmel Budiardjo, som i 22 år har jobbat med en organisation för mänskliga rättigheter. Hon gifte sig med en indones. Han blev fängslad utan rättegång, och hon blev utvisad 1971. Hennes kamp visar att det motstånd som finns mot den indonesiska regimen är starkt och att det under de senaste åren inte har hänt något speciellt som har lättat på trycket.

En orsak till att jag skrev frågan var att ungdomar från Östtimor hade ockuperat japanska ambassaden och någon annan ambassad. Jag vet att EU gjorde ett kraftfullt uttalande i fjol där man uppmanade medlemsstaternas regeringar att stoppa allt militärt bistånd och vapenexporten till Indonesien. EU-länderna uppmanades att suspendera allt ekonomiskt samarbete med den indonesiska regeringen så länge den framhärdat med sin olagliga ockupation och sitt förtryck.

Mina frågor till Pierre Schori är: Hur kommer Sverige att gå vidare? Ligger vi på samma bog som de övriga EU-länderna? Ingår vi i samma grupp? Kan vi ställa upp på den uppmaningen och den här resolutionen?

Anf. 126 Statsrådet PIERRE SCHORI (s)

Herr talman! Eva Goës fråga gällde u-krediter, och den har jag besvarat. Vad som i övrigt gäller politiken gentemot Indonesien är det ganska känt vad vi tycker om situationen för mänskliga rättigheter och för Östtimor. Vi kommer att agera i samma anda inom EU som vi gör i riksdagen och i Sverige.

Anf. 127 EVA GOËS (mp)

Herr talman! Jag har tidigare skrivit motioner som har blivit ganska väl bemötta i utrikesutskottet. Man har sagt att man skall ha ögonen på det här. Vi tycker naturligtvis att man också skall sända dit människor som kan övervaka på ort och ställe. Vi har fått svaret att man kan göra det genom WHO och genom andra FN-organisationer – Unesco, Unicef osv.

Det är väl en bra början. Men vi vet att man har rapporterat från Indonesien och att det har varit så och så med den rapporteringen. Den är inte sann. FN har t.o.m. kritiserat rapporten om övergreppen 1991 då 300 östtimoreser blev mördade när de demonstrerade i en procession. Vi vet att under dessa 20 år har minst 200 000 personer brutalt mördats. Det sker en migration i Östtimor där man försöker inkorporera flera indoneser. Det blir ett slags ekonomisk apartheid. De har de högsta utbildningarna, de bäst betalda jobben, osv. Sedan försöker man underminera östtimoresernas möjlighet att kunna leva ett normalt liv.

Överläggningen var härmed avslutad.

23 § Svar på fråga 1995/96:106 om jämställdhetsgranskning av det nya pensionssystemet

Anf. 128 Statsrådet ANNA HEDBORG (s)

Herr talman! Ulla Hoffmann har frågat mig vilka åtgärder jag avser vidta för en jämställdhetsanalys av Genomförandegruppens förslag om inkomstgrundad ålderspension.

Frågor om jämställdhet mellan kvinnor och män har spelat stor roll vid utformningen av det reformerade ålderspensionssystemet. Den reformerade pensionen bygger på ett tydligt samband mellan avgift och förmån. De under de förvärvsaktiva åren inbetalda avgifterna omvandlas till en årlig förmån vars storlek bl.a. bestäms av hur många år man förväntas leva som pensionär. Kvinnor lever genomsnittligt sett längre än män, men det är den genomsnittliga livslängden för kvinnor och män tillsammans som bestämmer årspensionens storlek.

Det kanske tydligaste uttrycket för ambitionen att skapa ett jämlikt pensionssystem är barnårsrätten. Syftet är att den som har huvudansvaret för barnen när de är små inte skall drabbas av detta i pensionshänseende. En förälder som är hemma på hel- eller deltid med barn under fyra år får tillgodoräkna sig lika stor årlig pensionsrätt som innan barnets födelse. Även en förälder som fortsätter att förvärvsarbeta fullt ut får ett påslag på sin pensionsrätt under småbarnsåren. Den som ännu inte hunnit ut i arbetslivet får tillgodoräkna sig pensionsrätt för småbarnsåren motsvarande 75 % av medelinkomsten för förvärvsarbete. Man kan uttrycka detta så att de största subventionerna visserligen går till dem som är hemma, men samtidigt går de största pensionerna till dem som kombinerar förvärvsarbete med ansvar för barnen.

Barnårsrätten utgör därmed en riktad ersättning för 15- och 30-årsreglerna i dagens ATP-system. Till skillnad från dessa subvention-

Prot. 1995/96:26

21 november

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:26
21 november

*Fel! Okänt
växelargument.*

erar barnårsrätten bara ansvar för barn och inte annan frånvaro från förvärvslivet.

Den framtida pensionen kommer inte enbart att utgöras av livsinkomstbaserad pension som intjänats genom arbete eller på annat sätt intjänade pensionsrätter. Till dem med låg inkomstgrundad pension skall garantipension utges, vilket innebär att låginkomsttagare generellt sett får en högre sammanlagd pension i förhållande till sina tidigare inkomster än höginkomsttagare. Detta bör också ses som ett sätt att främja jämställdheten i systemet.

I Pensionsarbetsgruppens betänkande, som ju utgör grunden för pensionsreformen, har belysts vilken effekt dagens regler och de föreslagna reformerade pensionsreglerna har för kvinnor och män. På grundval av detta och remissinstansernas synpunkter framlades förslag till riktlinjer för pensionsreformen i proposition 1993/94:250. Förslagen i Genomförandegruppens departementspromemoria Ds 1995:41 bygger på förslagen i Pensionsarbetsgruppens betänkande och de av riksdagen antagna riktlinjerna i proposition 1993/94:250.

Anf. 129 ULLA HOFFMANN (v)

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret, men jag fick faktiskt inte något svar på min fråga.

Enligt jämställdhetsdirektivet skall alla förslag ange hur de påverkar jämställdheten. Bristerna skall redovisas och en bedömning av hur hindren kan undanröjas skall göras. Det är inte gjort i Genomförandegruppens arbete.

Livsinkomstprincipen bygger på att kvinnor och män skall förvärvsarbeta mer i en tid då arbetslösheten är hög och deltidsarbete och s.k. atypiska arbeten ökar. Drygt 470 000 hade någon form av tidsbegränsad anställning inom LO-kollektivet. Av dessa var betydligt mer än hälften kvinnor. Det är den anställningsform som ökar mest bland privatanställda kvinnor i LO-kollektivet. Men det var ju de som enligt Pensionsarbetsgruppen missgynnades mest av ATP-systemet, och som borde fått det bättre!

Hur kommer denna strukturella förändring av arbetsmarknaden att påverka kvinnors pensioner och deras möjlighet att själva tjäna ihop till en rimlig pension att leva på?

Pensionsarbetsgruppen beslutade att arvsvinsterna skulle användas för att sänka delningstalet, vilket i och för sig alla, men särskilt kvinnor som lever längre än män, gynnas av ännu så länge. Hur kommer Genomförandegruppens förslag om att arvsvinsterna skall delas ut årligen för att spegla livsinkomstmönstret att påverka kvinnors pensioner?

Anser statsrådet att kvinnors livsmönster är ett sådant hinder som jämställdhetsministern menar?

Jag motsatte mig förslaget om delad pensionsrätt i Pensionsarbetsgruppen, och jag gör det nu också. Jag anser att det för jämställdheten årtionden tillbaka. Men Pensionsarbetsgruppen uttryckte det som en jämställdhetsfråga. Kvinnor som avstått lön för att serva sina män skulle i varje fall få dela pensionspoäng. När nu Genomförandegruppen kommer med sitt förslag skrivs det rent ut att kvinnor genom delad

pensionsrätt inte längre blir betraktade som enskilda individer, utan skall återigen bli beroende av enskilda män för att inte belasta systemen.

Anser statsrådet att principen om att kvinnor skall betraktas som enskilda individer är ett sådant hinder som jämställdhetsministern menar?

Kvinnor som inte försörjer sig själva utan antingen har någon som försörjer dem eller har hög inkomst är de som subventioneras mest i och med pensionsrätt för barnår. Innebär det att Genomförandegruppen har släppt arbetslinjen vad gäller kvinnor?

Anser statsrådet att arbetslinjen är ett sådant hinder som jämställdhetsministern menar?

Anf. 130 Statsrådet ANNA HEDBORG (s)

Herr talman! För det första menar jag att det gjorts en jämställdhetsgranskning av Genomförandegruppens arbete, eftersom det så nära följer det som tidigare har gjorts i Pensionsarbetsgruppen. Ulla Hoffmann vet mycket väl att frågorna om effekterna för kvinnor och män spelade en väldigt stor roll där.

Det finns under Ulla Hoffmanns misstankar mot systemet ur jämställdhetssynpunkt en sorts föreställning om att deltidsarbete skulle vara särskilt missgynnat i det nya sättet att räkna pension. Det är faktiskt inte så. Är det någon grupp som förlorar på ATP-systemets sätt att räkna är det de kvinnor som arbetar deltid och som arbetar länge i livet med låga inkomster. Det visade de beräkningar som vi båda deltog i analysen av. De får betala alldeles osedvanligt dyrt för sina pensionspoäng i ATP-systemet.

Det som är det typiska för det kommande sättet att räkna pension när det gäller den relativa skillnaden mellan olika grupper är att den vars inkomst börjar flyta in tidigt i livet och inte kännetecknas av att den ökar kraftigt mot slutet av livet, som ganska snabbt får en jämn inkomstutveckling, relativt sett vinner i det nya systemet. Så är det i praktiken för väldigt många LO-kvinnor. Det är så mera sällan för SACO-kvinnorna, men för de stora grupperna lågavlönade kvinnor är utbytet per inbetald pensionskrona i allmänhet ganska mycket högre i det nya sättet att räkna.

Anf. 131 ULLA HOFFMANN (v)

Herr talman! Det handlar inte om vad jag misstänker ligger bakom de olika förslagen. Detta direktiv är ingen FN-kommission som vi måste inkorporera i svensk lagstiftning, där vi t.ex. har förbundit oss att avskaffa all diskriminering av kvinnor. Det är ett direktiv som har utfärdats av den regering som Anna Hedborg själv ingår i. Jag tycker att det är viktigt att vi följer det direktivet. Det har inte gjorts någon sådan granskning.

Jag delar inte statsrådets uppfattning när det gäller vårt nuvarande pensionssystem. I den granskning som gjordes står det faktiskt att ATP och folkpension sammantagna inte missgynnar kvinnor. Vad Anna Hedborg pratar om är ATP-systemet. Det är en litet missgynnade rubrik. När man läser vidare ser man att det står att det inte finns någon

Prot. 1995/96:26
21 november

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:26
21 november

*Fel! Okänt
växelargument.*

grupp bland kvinnorna som missgynnas av nuvarande pensionssystem, där både folkpension och ATP-system ingår.

Jag vill att vi tar detta direktiv på allvar. Det är ett av de bästa direktiv som har utfärdats för jämställdheten som jag vet om.

Anf. 132 Statsrådet ANNA HEDBORG (s)

Herr talman! Det väsentliga när det gäller att granska jämställdheten i alla förslag är naturligtvis att alla förslag utsätts för jämställdhetsgranskning under arbetets gång. Det var, precis som Ulla Hoffmann mycket väl vet, en av de bärande tankarna i arbetet i Pensionsarbetsgruppen. Där åstadkoms t.o.m. en särskild bilaga i frågan som ett uttryck för att man faktiskt har tagit jämställdheten på allra största allvar i utformningen av pensionssystemet.

Jag menar ändå att frågan om jämställdhet har spelat en väldigt stor och viktig roll i arbetet, vilket den förstås också måste göra.

Anf. 133 ULLA HOFFMANN (v)

Herr talman! Det som gjordes var en granskning av den ekonomiska jämställdheten. Jag delar inte den uppfattning som statsrådet har.

Jag är också ute efter att man t.ex. granskar principen delad pensionsrätt. På vilket sätt påverkar det jämställdheten mellan kvinnor och män? De största subventionerna går till de kvinnor som är hemma och som alltså inte försörjer sig själva. Att tala om de största pensionerna är ganska smart. Det är ett ganska fint sätt att uttrycka det på, för ingen upptäcker då att det faktiskt är så att de som är hemma tjänar mest.

Man bör också titta på hur garantipensionen är utformad och göra en jämförelse med avtalspensionerna, som nu diskuteras mycket. Kvinnor kommer sammantaget att förlora på detta.

Anf. 134 Statsrådet ANNA HEDBORG (s)

Herr talman! Det nuvarande systemet är mycket gynnsamt för den som väljer att vara hemma med sina barn. Man behöver över huvud taget inte göra några avräkningar i sin pensionsrätt för det.

I och med den ersättningsregel som vi skapar genom barnårsrätten i pensionssystemet lönar det sig bättre att arbeta än att inte göra det. Det gör det faktiskt inte i det nuvarande systemet, eftersom man kan vara hemma helt och hållet utan att det spelar någon roll alls för pensionen.

Det finns alltså drivkrafter för arbete inlagda i den nya konstruktionen av barnårsrätt till skillnad från i ATP-systemet, där man tjänar precis lika mycket i pension på att vara hemma helt och hållet som på att arbeta.

Anf. 135 ULLA HOFFMANN (v)

Herr talman! Det finns faktiskt fler delar i förslaget som jag också har berört, nämligen arvsvinsternas fördelning. Pensionsarbetsgruppen sade att arvsvinsterna skulle användas för att sänka delningstalet. Det gynnar både kvinnor och män, men framför allt kvinnor som lever längre.

När nu Genomförandegruppen kommer tillbaka säger man att arvs-
vinsterna skall fördelas på ett annat sätt. De skall delas ut årligen för att
bättre spegla livsmönstret.

Enligt utredningen, som jag har tagit fram, är det de som jobbar
mycket i slutet av sitt förvärvsliv som tjänar på låga delningstal.

Både statsrådet och jag står fortfarande här och gissar. Det har inte
gjorts någon jämställdhetsgranskning. Det är den jag efterlyser.

Anf. 136 Statsrådet ANNA HEDBORG (s)

Herr talman! Arvsvinstfördelningen, enligt den nya idén om för-
delning årligen före 60 års ålder, följer samma mönster som tidigare.
De som arbetar ett helt långt liv kommer att tjäna på det i förhållande
till dem som bara arbetar en kortare tid. Det kommer att gynna dem
som faktiskt finns i arbetslivet jämfört med dem som stannar hemma
helt och hållet hos sina barn.

Det minskar inte delningstalet, men det ökar pensionen på precis
samma sätt som om det minskade delningstalet. Det berövar ingen
någon pension.

Överläggningen var härmed avslutad.

24 § Svar på fråga 1995/96:115 om minskad total konsumtion av alkohol

Anf. 137 Statsrådet ANNA HEDBORG (s)

Herr talman! Chatrine Pålsson har frågat socialminister Ingela Tha-
lén om vilka åtgärder hon avser vidta för att uppnå WHO:s mål om en
minskad total konsumtion av alkohol med minst 25 % fram till år 2000.
Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på
frågan.

Vi har i Sverige satt höga mål för vår alkoholpolitik. Regering och
riksdag har upprepade gånger slagit fast att det övergripande alkohol-
politiska målet är att minska den totala alkoholkonsumtionen för att
därigenom minska de medicinska och sociala alkoholskadorna. Mål-
sättningen, som ansluter till Världshälsoorganisationens (WHO) re-
kommendation, är att minska alkoholkonsumtionen i landet med minst
25 % till år 2000 med 1980 som basår. Det innebär för Sveriges del att
alkoholkonsumtionen skall minska från nuvarande 6,33 liter ren alko-
hol per år till ca 5,0 liter per år och invånare som är 15 år och däröver.

Denna målsättning ligger fast, även om det kanske kommer att ta
något längre tid att uppnå den.

Hittills har den svenska alkoholpolitiken varit framgångsrik. Sve-
rige har i jämförelse med många andra länder en låg alkoholkonsumt-
ion. Det är naturligtvis svårare för ett land som Sverige att från en låg
konsumtionsnivå sänka denna med ytterligare 25 % än det är för de
länder i Europa som har ungefär dubbelt så hög total konsumtion.

Förutsättningarna för att i fortsättningen bedriva en traditionell
svensk alkoholpolitik har också ändrats i och med det svenska EU-

Prot. 1995/96:26
21 november

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:26
21 november

*Fel! Okänt
växelargument.*

inträdet. Ändrade regler för införsel av alkohol och avskaffandet av monopolen för tillverkning, import och partihandel av alkoholdrycker reser krav på en förnyelse av alkoholpolitiken. Men vi skall hålla fast vid de verkningsfullaste medlen i vår hittillsvarande alkoholpolitik, dvs:

- en hög beskattning av alkoholdrycker,
- kontroll av alkoholens fysiska tillgänglighet där bibehållandet av Systembolagets detaljhandelsmonopol är en hörnsten och
- främjande av punktnykterhet och olika förebyggande insatser samt vård och behandling.

Den framtida svenska alkoholpolitiken måste emellertid på ett helt annat sätt än tidigare formas i samverkan mellan olika aktörer och vara väl förankrad hos människorna. En nationell ledningsgrupp har tagit fram en nationell handlingsplan för alkohol- och drogförebyggande insatser, och regeringen har nyligen beviljat 60 miljoner kronor till Folkhälsoinstitutet för genomförande av planen.

Även om samordningen på nationell nivå är av stor betydelse kommer tyngdpunkten i det alkoholpolitiska arbetet de närmaste åren att ligga på en lokal och regional kraftsamling av insatserna. Detta betonas också i den nationella handlingsplanen. Alkoholpolitiska handlingsprogram skall utarbetas regionalt och lokalt. Kommuner, landsting och länsstyrelser har här viktiga uppgifter liksom skola och arbetsliv samt olika frivilliga och ideella organisationer. Det här är ett långsiktigt arbete som slutligen avgörs av hur vi alla förhåller oss till alkoholen hemma i vardagsumgänget. Men avgörande är också våra förväntningar på samhällsinsatser. Det är bara om vi uppnår en tillräckligt stor värdegemenskap kring vår syn på alkoholen och alkoholpolitiken som vi kan klara att nå de uppsatta målen.

Socialdepartementet förbereder för närvarande en alkoholpolitisk proposition som kommer att överlämnas till riksdagen under 1996. I denna proposition kommer en fyllig redogörelse att lämnas över hur den nya alkoholpolitiken tagit form liksom förslag till vissa preciseringar och förändringar på alkoholpolitikens område. Propositionen blir ett led i arbetet med att nå målet om en minskad totalkonsumtion av alkohol.

Anf. 138 CHATRINE PÅLSSON (kds)

Herr talman! Jag vill tacka så mycket för svaret. Det är ju fylligt och bra. Det är bara det att jag saknar svar på och idéer när det gäller den fråga som jag ställde.

Jag kände stor besvikelse när jag läste att målet helt plötsligt är en oförändrad alkoholkonsumtion under de närmaste åren – detta utifrån att regering och riksdag har accepterat och tagit sig an WHO:s mål om en minskning med minst 25 %. Det är väl gott och väl med vackra ord och med en ordmässigt offensiv hållning, men det är ju handlingen som är det avgörande.

På något sätt hoppas jag att även Anna Hedborg delar min oro, eftersom vi vet att alkoholkonsumtionen bland ungdomar mellan 16 och 24 år har ökat med 23 % under de senaste fyra fem åren. Det är ganska

mycket, och alkoholkonsumtionen ökar ju också allt längre ner i åldrarna. Vi vet att situationen med nedskärningar i sjukvården är besvärlig ute i kommuner och landsting. Samtidigt vet vi att alkoholskadorna kostar åtskilliga kronor varje år. Då gäller det ju för oss politiker att hitta bra förslag som förändrar situationen. Jag skall inte säga att det är lätt, men vi måste ju komma med några bra förslag.

Jag skulle vilja fråga Anna Hedborg: Finns det något konkret förslag som Anna Hedborg kommer att arbeta för, där vi tillsammans kan arbeta vidare för att ändå nå det uppsatta målet?

Anf. 139 Statsrådet ANNA HEDBORG (s)

Herr talman! Som jag har sagt i mitt svar gör regeringen ganska konkreta och kraftfulla insatser i den nya alkoholpolitiska situationen. Det handlar dels om den organisation som nu faktiskt är förstärkt på både central och lokal nivå via tillsyns- och tillståndsverksamhet, dels om det nationella handlingsprogrammet, dels om pengar. Det handlar också oerhört mycket om den allmänna inställningen till och diskussionen om dessa frågor. Vi har tidigare här i kammaren diskuterat den gemensamma oro som många svenskar dess bättre känner när siffrorna nu visar att ganska unga ungdomar dricker alldeles för regelbundet och alldeles för mycket.

Det som ger mig hopp mer än något annat är att detta är någonting som många människor ute i det svenska samhället tar till sig som en uppmaning att verkligen göra något för att vända utvecklingen, något som man faktiskt har lyckats med tidigare. Det är viktigt att det sker, eftersom det är en så konkret problematik att arbeta med som att så unga människor dricker alkohol så ofta som de gör.

Jag tror att det är mycket viktigt att vi håller reda på riktningen. Det är inte bara de absoluta nivåerna som är det väsentliga, utan det som är riktigt avgörande på sikt är att riktningen hela tiden är den rätta.

Att minska totalkonsumtionen med 25 % till år 2000 kanske är mindre realistiskt, men det är en väldigt viktig målsättning. Precis som på narkotikapolitikens område är det här viktigt att tala om att vi har väldigt höga mål. Dit skall vi ta oss, och riktningen skall vara konsekvent.

Anf. 140 CHATRINE PÅLSSON (kds)

Herr talman! Det är riktigt, och det är bra. Det är framför allt bra att fler och fler nu har insett att det finns ett klart samband mellan alkohol, droger och våld. Det tror jag gör att man får en helt annan respekt för alkoholen ute i samhället. Jag tror också att det är väldigt viktigt att vi i den äldre generationen och i våra familjer går före med gott exempel.

En av de målsättningar som Anna Hedborg angav är att alkoholdebuten för ungdomar skjuts upp. Vi kristdemokrater har arbetat mycket för en 20-årsgräns och tycker att gränsen skall vara 20 år även för inköp av alkoholdrycker. Jag vet att åldersgränsen i USA är 21 år, och både Norge och Finland har en 20-årsgräns. Min fråga till Anna Hedborg är: Skulle det inte kunna vara ett bidrag i vår strävan att föreslå en

Prot. 1995/96:26
21 november

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:26
21 november

Svar på frågor

20-årsgräns? Vi skulle kunna enas om att genomföra det på försök för att se om det hjälper på något sätt.

Anf. 141 Statsrådet ANNA HEDBORG (s)

Herr talman! Den frågan tillhör de frågor som är under övervägande i den kommande alkoholpolitiska propositionen. Jag vill för dagen inte ha någon mening i frågan, men jag kan säga så mycket som att jag tror att det trots allt finns många frågor som är viktigare än den. Därmed inte sagt att inte också den kan ha sin roll. Den frågan får vi så småningom återkomma till. Men jag tror uppriktigt sagt att den attack som görs i den lokala miljön mot de villkor under vilka barn och ungdomar allmänt sett lever är en så mycket större och viktigare fråga än införandet av en 20-årsgräns för inköp av alkoholvaror.

Anf. 142 CHATRINE PÅLSSON (kds)

Herr talman! Jag håller med Anna Hedborg om att det finns många olika faktorer, men jag menar att vi inte får utesluta alla de möjligheter som vi nu har att förändra den här delen.

Jag vill också prata om folkölet. Jag vill ånyo aktualisera frågan om att det skall krävas tillstånd för att få sälja folköl. Uppenbarligen är det så att de som säljer folköl inte klarar av det, utan det behövs mera kontroller. Det säljs ju folköl till 12-, 13-, 14- och 15-åringar. Jag läste om en undersökning som visade att 13 av 14 krogar lät väldigt unga ungdomar köpa folköl.

Jag är glad för det brev som Anna Hedborg har skickat till aktörerna på den här marknaden, men jag tror att vi måste se allvarligt på detta att konsumtionen av folköl ökar så oändligt mycket i de lägre åldrarna. Ungdomarna säger att skälet till att de köper folköl är att det är så lätt att få tag på.

Anf. 143 Statsrådet ANNA HEDBORG (s)

Herr talman! Jag tycker att det är väldigt mycket viktigare med handling än med ord – som jag hörde sägas tidigare här i kammaren. Jag tror att en tillståndsprövning – som den som vi har lämnat bakom oss, som i praktiken inte var någon tillståndsprövning – mår mycket bättre av att ske genom en riktig tillsynsverksamhet.

Jag hoppas och tror att det faktum att kommunerna både får upp ögonen för det här problemet och får möjligheter och instrument att arbeta med tillsynsfrågan kommer att göra att situationen förbättras. På den punkten kan vi vara eniga: den behöver förbättras.

Överläggningen var härmed avslutad.

25 § Svar på fråga 1995/96:121 om kostnaderna vid adoption m.m.

Anf. 144 Statsrådet ANNA HEDBORG (s)

Herr talman! Chatrine Pålsson har frågat socialministern om hon avser att vidta åtgärder i syfte att få rättvisare ekonomiska förutsätt-

ningar för de ofrivilligt barnlösa som vill bli föräldrar. Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Jag delar Chatrine Pålssons uppfattning att det ofta är påfrestande för människor att inte kunna få barn. Därför har samhället vidtagit åtgärder för att hjälpa dessa par.

En sådan åtgärd är medicinsk behandling med inriktning på att undanröja de medicinska problem människor kan ha.

En annan inriktning är att vi byggt upp ett system för internationella adoptioner. Ett antal auktoriserade organisationer, som erhåller statsbidrag, står för den direkta adoptionsverksamheten. Kommunerna prövar föräldrarnas lämplighet, och Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor har det statliga ansvaret för verksamheten. Allt detta kostar skattepengar.

Till detta kommer ett statligt bidrag till kostnader för internationella adoptioner som går direkt till de blivande föräldrarna. Bidraget uppgår för närvarande i normalfallet till 24 000 kr per adoption.

Jag tycker för min del att vi är förhållandevis generösa mot föräldrar som vill adoptera. Det tycker jag är bra. I rådande statsfinansiella läge ser jag inte några möjligheter att ytterligare öka stödet.

Anf. 145 CHATRINE PÅLSSON (kds)

Herr talman! Jag vill tacka också för det här svaret.

Anledningen till min fråga är att det för ett par som inser att de inte kan få barn på biologisk väg blir en så stor påfrestning att de söker något av de här två alternativen: Skall vi försöka få en konstgjord befruktning och genomgå de här utredningarna? Eller skall vi adoptera ett barn? Det är exakt samma behov som föreligger, men man väljer att lösa det på olika sätt.

De allra flesta par som väljer adoption får arbeta ganska länge för att få ihop pengar. I dag kostar det mellan 60 000 och 120 000 kr att få adoptera ett barn. Jag tror att det är 120 000 kr som gäller för barn från Taiwan. Jag tycker nästan att det är oetiskt, att det känns som att köpa barn, när det är en så oerhörd kostnad.

De som däremot bestämmer sig för att få konstgjord befruktning betalar sin läkaravgift, som är 150–180 kr. Jag missunnar dem inte det, men jag frågar om det är rimligt och riktigt att det skall vara en så stor skillnad beroende på vad man väljer. Skall det bero på vilka ekonomiska resurser man har hur man kan ordna det här? Konstgjord befruktning kostar ju enormt mycket pengar för samhället.

Jag vill fråga om statsrådet delar min uppfattning att det är paret som skall få bestämma om de känner för att adoptera ett barn eller om de vill försöka få konstgjord befruktning.

Anf. 146 Statsrådet ANNA HEDBORG (s)

Herr talman! Jag tror att skälen för att adoptera barn och för att försöka med konstgjord befruktning inte alltid är desamma. Ofta är de det, och ofta finns det par som prövar båda vägarna. Det är inte så att det är två av varandra oberoende grupper, utan när barnlöshet är drivkraften prövar paren ofta olika vägar.

Prot. 1995/96:26
21 november

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:26
21 november

*Fel! Okänt
växelargument.*

Man kan också vilja adoptera barn av andra skäl. Ganska många ser till barns behov av föräldrar när de vill adoptera, och de ägnar mycken kraft i sina liv åt att göra detta möjligt, dvs. både att få barn och att bli föräldrar åt barn som behöver föräldrar. Det är så i livet, att man har olika uppfattning om vilka ting man vill tillgodose, och det kan kräva olika insatser.

Vi är generösa via vår sjukvård när det gäller konstgjord befruktning, och vi är också förhållandevis generösa när det gäller adoptioner, även om det är sant att detta kostar mycket mera för föräldrarna. Men också adoptivföräldrar får föräldraförsäkring och får ett stöd av det svenska samhället, vilket är relativt ovanligt i världen. Det tycker jag, som sagt var, är bra.

Anf. 147 CHATRINE PÅLSSON (kds)

Herr talman! Jag håller med Anna Hedborg om att de två olika alternativen givetvis skall ha exakt samma föräldrastöd, när det gäller föräldraförsäkring och barnbidrag osv. Det vi diskuterar nu är ju ingångsläget. Om den frågan hade varit föremål för riksdagens behandling i dag och vi hade tagit ställning till de två alternativen, tror åtminstone jag att stödet skulle ha konstruerats på ett annat sätt. Då hade vi kanske sett att det måste finnas en rättvisa i detta. Men det har ju varit en tradition, och det är väldigt svårt att ändra på en sådan.

Det är många föräldrar som inte har de ekonomiska resurserna och som får vänta för att kunna spara ihop pengarna, och de hinner nästan bli för gamla för att få adoptera. Tycker inte Anna Hedborg att det är en aning oetiskt att det skall vara de tjocka plånböckerna som avgör, oavsett om människor vill göra en insats för barn eller väljer att ta den hjälpen för att bli föräldrar?

Anf. 148 Statsrådet ANNA HEDBORG (s)

Herr talman! Det faktum att vi med statliga medel gör så pass stora insatser som vi trots allt gör handlar naturligtvis om att vi alla menar att det inte skall vara omöjligt för människor som gärna vill adoptera barn att göra det. I dagens statsfinansiella läge finns det inte några möjligheter att öka på de här bidragen ytterligare, men det finns goda skäl för att försöka försvara dem. Det är viktigt att människor, i den mån som de känner att de vill adoptera barn, har en rimlig möjlighet att göra det, även om det kräver stora egna insatser att få dessa barn. Barnen är dock i allmänhet väldigt efterlängtade när de kommer. De flesta adoptivföräldrar tycker också att det var väl värt både besväret och kostnaderna.

Anf. 149 CHATRINE PÅLSSON (kds)

Herr talman! Jag förstår ändå inte, Anna Hedborg. Det finns massor med föräldrar i vårt land som aldrig kan spara ihop 100 000 kr på ett par år. Det vet vi. Det är en viss grupp människor som klarar av det. Jag vill värna även om dem som har låga inkomster och längtar så oändligt mycket efter barn.

Vi är överens om att de här barnen säkert får det jättebra, därför att föräldrarna har längtat så oerhört mycket. Men jag talar om dem som

inte har råd att adoptera barn. Jag har träffat sådana, och jag lider väldigt mycket med dem. De kanske har testat metoden med konstgjord befruktning, men de har sedan inte möjlighet att bli föräldrar därför att det kostar för mycket pengar.

Det är därför som jag ställer den här frågan. Jag hoppas att det skall bli en lösning framöver. Det kanske tar tid att försöka få något slags rättvisa, men jag tror att det är en viktig etisk fråga i djupet.

Överläggningen var härmed avslutad.

26 § Svar på fråga 1995/96:125 om krigsmaterielexport till Indonesien

Anf. 150 Statsrådet JAN NYGREN (s)

Herr talman! Eva Goës har frågat utrikeshandelsminister Mats Hellström om regeringen har godkänt någon krigsmaterielexport till Indonesien. Eftersom krigsmaterielexportfrågorna ligger inom mitt ansvarsområde skall jag besvara frågan.

Regeringen har beviljat utförsel av krigsmateriel till Indonesien. Det är fråga om leveranser som har samband med tidigare exporterade system.

Som bekant innehåller riktlinjerna för krigsmaterielexport en särskild formulering som säger att ”tillstånd *bör* ges till utförsel av reservdelar till tidigare, med vederbörligt tillstånd exporterad krigsmateriel, om inte ovillkorligt hinder möter. Detsamma bör gälla andra leveranser, t.ex. av ammunition, som har samband med tidigare utförsel eller där det annars vore oskäligt att inte ge tillstånd.”

Anf. 151 EVA GOËS (mp)

Herr talman! Jag tackar för svaret.

Jag reagerade med chock när jag fick besked om att Sverige är på gång att exportera fyra fartygskanoner till Indonesien. Detta är att gå för långt. Det handlar inte om följdleveranser eller om reservdelar, även om jag kan förstå att man ser det som att det ingår i ett system. Det här kom som en direkt chock för mig.

Vi vet hurdant läget är i Indonesien. Allt motstånd tystas. Människor hålls inspärrade på samma sätt som Mandela var inspärrad i Sydafrika. Det är ett tyst inbördeskrig som pågår. Allt motstånd tystas av en regim som är korrupt.

Det är faktiskt ett tyst inbördeskrig som pågår i Indonesien, och till ett sådant land skall vi över huvud taget inte exportera krigsmateriel, vilket jag anser att fartygskanoner är.

Efter vad jag förstår har man fått ett förhandsbesked om kanonerna. Jag undrar om de är under produktion. Är det verkligen sant, är de här fartygskanonerna aktuella för export?

Prot. 1995/96:26
21 november

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:26
21 november

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 152 Statsrådet JAN NYGREN (s)

Herr talman! Jag avser inte att i kammaren kommentera frågor av arten: Är denna typ av export på gång? Det har varit tradition och regel att inte kommentera enskilda exportärenden.

Jag vill upprepa det jag sade inledningsvis, nämligen att den typ av krigsmateriel som regeringen har beviljat rör sig om leveranser som har samband med tidigare exporterade system.

Vad gäller förhandsbesked är det rent principiellt så att sådana lämnas av Krigsmaterielinspektören och inte av regeringen. Den styrning av företagets verksamhet som tidiga förhandsbesked möjliggör är något oerhört viktigt, men regeringen skall vara formellt obunden intill dess att det är dags att ta ställning till en formell utförelselansökan.

Anf. 153 EVA GOËS (mp)

Herr talman! Enligt den senaste upplagan av det marina uppslagsverket Jane's Fighting Ships är det nu aktuellt med export av fyra nya fartygskanoner från Bofors till Indonesien. Det här verkar med andra ord vara offentligt. Jag frågar mig: Är det här en följdleverans? Klassas det som följdleverans, eller klassas det som reservdelar? Det handlar här om försäljning av fyra nya fartygskanoner till fyra nya båtar – och båtarna är inte från Sverige.

Indonesien har befunnit sig under ockupation i 20 år. EU har fattat beslut om att stoppa all vapenförsäljning dit och allt ekonomiskt samarbete med Indonesien så länge Östtimor är ockuperat. Jag menar att den här försäljningen minst sagt ligger inom ramen för de områdena.

Hur försvarar man försäljningen av detta materiel till Indonesien? Varför handlar Sverige med Indonesien? Det är precis som om vi under den tid då Sydafrika levde under apartheid skulle ha sålt vapen dit. Skulle vi ha gjort det? Skulle vi ha sålt fyra kanoner till Sydafrika under de förhållanden som rådde då?

Anf. 154 Statsrådet JAN NYGREN (s)

Herr talman! Jag kan bara återigen upprepa mitt svar, nämligen att jag inte kommenterar innehållet i enskilda exportärenden och att jag heller inte kommenterar uppgifter i tidningar, varhelst de än är publicerade. Det är riktigt att export av krigsmateriel till Indonesien har skett, men det är fråga om leveranser som har samband med tidigare exporterade system.

Anf. 155 EVA GOËS (mp)

Herr talman! Jag förmodar att Jan Nygren instämmer i att det här folket är ockuperat, att det är fråga om en invasion, att det under de här 20 åren inte har blivit bättre utan att klyftorna har fördjupats mellan Östtimor och den indonesiska regeringen och även i Västpapua och andra områden. Jag förmodar också att han instämmer i att man borde ha en folkomröstning där man fördömer militären och att FN borde ta initiativ till detta.

Vi har i den här riksdagen uttalat att vi skall ha en mer aktiv och framåtblickande hållning, att vi skall jobba för en lösning av konflikten

i Östtimor. Senast i mars sade Lena Hjelm-Wallén att de aktuella händelserna i Östtimor är allvarliga i sig men att de också är allvarliga i så måtto att de ingår i en utveckling mot en allmän våldsupptrappning och en försämring av läget i Östtimor under de senaste månaderna. Hon sade också att regeringen känner stor oro inför denna utveckling.

Också jag känner en oerhört stor oro för utvecklingen i Östtimor. Det har nu blivit ännu värre. Det har skett en upptrappning under vårmånaderna 1995. Instämmer Jan Nygren i att det är en typ av inbördeskrig som pågår där?

Anf. 156 Statsrådet JAN NYGREN (s)

Herr talman! Jag skulle möjligen akta mig för att från denna talarstol beskriva nationer i den typen av svepande och översiktliga termer. Det råder emellertid inget tvivel om att läget där är problematiskt och att inte särskilt mycket egentligen har hänt sedan den 18 november 1994, då Mats Hellström uttalade att han inte avsåg att föreslå regeringen att ge tillstånd till någon export av nya krigsmaterielsystem till detta land. Detta har heller icke skett.

Jag upprepar ännu en gång mitt svar på frågan, nämligen att det krigsmateriel som har förts ut till Indonesien är leveranser som har samband med tidigare exporterade system.

Anf. 157 EVA GOËS (mp)

Herr talman! Om nu uppgiften i Jane's Fighting Ships stämmer och det handlar om export av fyra nya fartygskanoner från Bofors till Indonesien, kan jag inte se det som att det handlar om en följdleverans eller reservdelar. Det handlar ju här om något helt nytt, och det kan inte betecknas som reservdelar. I svaret står att det kan handla om ammunition, men detta är definitivt inte ammunition. En kanon är inte ammunition, men däremot kan jag tänka mig att den i förlängningen behöver ammunition. Då blir det alltså fråga om ytterligare följdleveranser på grund av att man har sålt de här kanonerna.

Läget i Östtimor är nu sådant att indonesiska dödsskvadroner sprider skräck, de tar sig in i husen nattetid och skrämmer upp civilbefolkningen. Det råder anomi i samhället, det råder upplösningstillstånd. Till ett sådant land kan man väl inte tänka sig att sälja kanoner!

Jag vet att statsrådet inte vill gå in i det enskilda ärendet, men jag vill ändå fråga: Anses kanoner vara krigsmateriel?

Anf. 158 Statsrådet JAN NYGREN (s)

Herr talman! Jag vill inte bli tjugig, utan hänvisar bara återigen till det jag har sagt i mina tidigare inlägg. Inte heller svaret på Eva Goës sista fråga kan ryckas ur sammanhanget, utan jag skulle genom att besvara den frågan ge mig in på att kommentera ett enskilt rykte om ett enskilt land. Jag avstår från att göra detta.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 1995/96:26
21 november

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:26
21 november

27 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Motioner
1995/96:U7–U12 till utrikesutskottet
1995/96:Fi10–Fi14 till finansutskottet
1995/96:Sk13–Sk16 till skatteutskottet
1995/96:T31–T37 till trafikutskottet

28 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Skatteutskottets betänkanden 1995/96:SkU3–SkU7 och SkU11
Justitieutskottets betänkanden 1995/96:JuU1–JuU5
Utrikesutskottets betänkanden 1995/96:UU2 och UU5–UU7
Utbildningsutskottets betänkanden 1995/96:UbU1, UbU2 och UbU4
Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1995/96:AU2
Bostadsutskottets betänkanden 1995/96:BoU1 och BoU2

29 § Bordläggning

Anmälades och bordlades
Konstitutionsutskottets betänkanden
1995/96:KU1 Förvaltningsmyndigheternas ledning
1995/96:KU6 Grundlagsfrågor
1995/96:KU11 Nationaldagen m.m.

Lagutskottets betänkanden
1995/96:LU1 Längre upphovsrättsligt skydd och droit de suite
1995/96:LU2 Barns rätt att komma till tals, m.m.

Socialförsäkringsutskottets betänkande
1995/96:SfU1 Utlänningsnämndens roll i invandrings- och flyktingpo-
litiken

Trafikutskottets betänkande
1995/96:TU4 Inlandsbanan

Jordbruksutskottets betänkande
1995/96:JoU8 PVC

Näringsutskottets betänkanden
1995/96:NU3 Postens finansiella tjänster
1995/96:NU4 Redogörelse för företag med statligt ägande, m.m.
1995/96:NU5 Allmänna pensionsfondens verksamhet år 1994

Socialutskottets betänkanden
1995/96:SoU3 Alkoholfrågor
1995/96:SoU5 Narkotikafrågor

Prot. 1995/96:26
21 november

*Fel! Okänt
växelargument.*

30 § Anmälan om interpellation

Anmäldes att följande interpellation framställts

den 17 november

1995/96:31 av *Kerstin Warnerbring* (c) till socialministern om föräldrautbildning

Interpellationen redovisas i bilaga som fogas till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 5 december.

31 § Anmälan om frågor

Anmäldes att följande frågor framställts

den 20 november

1995/96:129 av *Göte Jonsson* (m) till statsrådet Jörgen Andersson om utbyggnad av vattenkraften

1995/96:130 av *Mikael Odenberg* (m) till utrikesministern om Slovakien

Frågorna redovisas i bilaga som fogas till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 5 december.

32 § Kammaren åtskildes kl. 19.00.

Förhandlingarna leddes

av förste vice talmannen från sammanträdet början t.o.m.11 § anf. 41 (delvis),

av talmannen därefter till ajourneringen kl. 16.25 och

av förste vice talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

TOM T:SON THYBLAD

Prot. 1995/96:26
21 november

*Fel! Okänt
växelargument.*

Innehållsförteckning

1 §	Justering av protokoll
2 §	Meddelande om val av en riksdagens ombudsman
3 §	Svar på fråga 1995/96:105 om åtgärder mot företag som inte anställer invandrare
	Anf. 1 Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s)
	Anf. 2 JUAN FONSECA (s)
	Anf. 3 Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s)
	Anf. 4 JUAN FONSECA (s)
	Anf. 5 Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s)
4 §	Svar på fråga 1995/96:126 om miljöbrott.....
	Anf. 6 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)
	Anf. 7 KIA ANDREASSON (mp)
	Anf. 8 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)
	Anf. 9 KIA ANDREASSON (mp)
	Anf. 10 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)
	Anf. 11 KIA ANDREASSON (mp)
5 §	Svar på fråga 1995/96:90 om den fängslade journalisten David Rohde.....
	Anf. 12 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s).....
	Anf. 13 LENNART ROHDIN (fp).....
	Anf. 14 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s).....
	Anf. 15 LENNART ROHDIN (fp).....
6 §	Svar på fråga 1995/96:92 om förändringar i CFE-avtalet.....
	Anf. 16 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s).....
	Anf. 17 LENNART ROHDIN (fp).....
7 §	Svar på fråga 1995/96:93 om Tibet
	Anf. 18 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s).....
	Anf. 19 RAGNHILD POHANKA (mp)
	Anf. 20 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s).....
	Anf. 21 RAGNHILD POHANKA (mp)
8 §	Svar på fråga 1995/96:96 om Förenta nationernas resolution om kärnavapenprov

Anf. 22	Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s)	Prot. 1995/96:26	12
Anf. 23	EVA GOËS (mp)	21. november	12
Anf. 24	Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s)		13
Anf. 25	EVA GOËS (mp)		13
Anf. 26	Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s)		14
Anf. 27	EVA GOËS (mp)		14
9 §	Svar på fråga 1995/96:112 om Nigeria		14
Anf. 28	Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s)		14
Anf. 29	RAGNHILD POHANKA (mp)		15
Anf. 30	Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s)		16
Anf. 31	RAGNHILD POHANKA (mp)		16
10 §	Svar på fråga 1995/96:114 om fastighetsskattens effekter		16
Anf. 32	Finansminister GÖRAN PERSSON (s)		16
Anf. 33	OWE HELLBERG (v)		17
Anf. 34	Finansminister GÖRAN PERSSON (s)		17
Anf. 35	OWE HELLBERG (v)		18
Anf. 36	Finansminister GÖRAN PERSSON (s)		18
Anf. 37	OWE HELLBERG (v)		19
Anf. 38	Finansminister GÖRAN PERSSON (s)		19
Anf. 39	OWE HELLBERG (v)		19
Anf. 40	Finansminister GÖRAN PERSSON (s)		20
11 §	Svar på fråga 1995/96:117 om tullklarering av exporterade varor		20
Anf. 41	Finansminister GÖRAN PERSSON (s)		20
Anf. 42	CARL FREDRIK GRAF (m)	Fel! Bokmärket är inte definierat.	
Anf. 43	Finansminister GÖRAN PERSSON (s)		21
Anf. 44	CARL FREDRIK GRAF (m)		21
Anf. 45	Finansminister GÖRAN PERSSON (s)		21
Anf. 46	CARL FREDRIK GRAF (m)		21
Anf. 47	Finansminister GÖRAN PERSSON (s)		22
12 §	Svar på fråga 1995/96:122 om fastighetstaxeringen		22
Anf. 48	Finansminister GÖRAN PERSSON (s)		22
Anf. 49	TUVE SKÅNBERG (kds)		22
Anf. 50	Finansminister GÖRAN PERSSON (s)		23
Anf. 51	TUVE SKÅNBERG (kds)		23
Anf. 52	Finansminister GÖRAN PERSSON (s)		23
Anf. 53	TUVE SKÅNBERG (kds)		24
Anf. 54	Finansminister GÖRAN PERSSON (s)		24
Anf. 55	TUVE SKÅNBERG (kds)		24
13 §	Svar på frågaorna 1995/96:107, 109 och 111 om barn-tillägg för vuxenstuderande		24

Prot. 1995/96:26
21 november

Anf. 56 Utbildningsminister CARL THAM (s).....
Anf. 57 ULLA HOFFMANN (v)
Anf. 58 ROSE-MARIE FREBRAN (kds)
Anf. 59 RAGNHILD POHANKA (mp)
Anf. 60 Utbildningsminister CARL THAM (s).....
Anf. 61 ULLA HOFFMANN (v)
Anf. 62 ROSE-MARIE FREBRAN (kds)
Anf. 63 RAGNHILD POHANKA (mp)
Anf. 64 Utbildningsminister CARL THAM (s).....
Anf. 65 ULLA HOFFMANN (v)
Anf. 66 ROSE-MARIE FREBRAN (kds)
Anf. 67 RAGNHILD POHANKA (mp)
Anf. 68 Utbildningsminister CARL THAM (s).....
Anf. 69 ULLA HOFFMANN (v)
Anf. 70 ROSE-MARIE FREBRAN (kds)
Anf. 71 RAGNHILD POHANKA (mp)
Anf. 72 Utbildningsminister CARL THAM (s).....

14 § Svar på fråga 1995/96:128 om anställningsskydd för gravida kvinnor.....

Anf. 73 Statsrådet LEIF BLOMBERG (s)
Anf. 74 ROSE-MARIE FREBRAN (kds)
Anf. 75 Statsrådet LEIF BLOMBERG (s)

15 § Svar på fråga 1995/96:113 om livsmedelssäkerheten i världen

Anf. 76 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)
Anf. 77 ALF ERIKSSON (s).....
Anf. 78 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)
Anf. 79 ALF ERIKSSON (s).....
Anf. 80 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)

16 § Svar på fråga 1995/96:116 om djurskyddet på regeringskonferensen -96.....

Anf. 81 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)
Anf. 82 HANNA ZETTERBERG (v)
Anf. 83 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)
Anf. 84 HANNA ZETTERBERG (v)
Anf. 85 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)
Anf. 86 HANNA ZETTERBERG (v)

17 § Svar på fråga 1995/96:89 om miljöinriktad regionplanering i Skåne.....

Anf. 87 Miljöminister ANNA LINDH (s)
Anf. 88 MARGITTA EDGREN (fp).....
Anf. 89 Miljöminister ANNA LINDH (s)
Anf. 90 MARGITTA EDGREN (fp).....

Anf. 91 Miljöminister ANNA LINDH (s).....	Prot. 1995/96:26.....	40
Anf. 92 MARGITTA EDGREN (fp).....	21. november.....	40
18 § Svar på fråga 1995/96:97 om klorerade lösningsmedel.....		40
Anf. 93 Miljöminister ANNA LINDH (s).....		40
Anf. 94 GUDRUN LINDVALL (mp).....		41
Anf. 95 Miljöminister ANNA LINDH (s).....		41
Anf. 96 GUDRUN LINDVALL (mp).....		41
Anf. 97 Miljöminister ANNA LINDH (s).....	Fel! Bokmärket är inte definierat.	
Anf. 98 GUDRUN LINDVALL (mp).....		42
Anf. 99 Miljöminister ANNA LINDH (s).....		42
19 § Svar på fråga 1995/96:108 om spridning av nazistsymboler i skolorna		43
Anf. 100 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)		43
Anf. 101 GÖTHE KNUTSON (m)		44
Anf. 102 TALMANNEN		44
Anf. 103 GÖTHE KNUTSON (m)		44
Anf. 104 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)		44
Anf. 105 GÖTHE KNUTSON (m)		44
Anf. 106 TALMANNEN	Fel! Bokmärket är inte definierat.	
Anf. 107 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)		45
Anf. 108 GÖTHE KNUTSON (m)		45
Anf. 109 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)		45
Anf. 110 GÖTHE KNUTSON (m)		45
Ajournering		46
Återupptagna förhandlingar		46
20 § Svar på fråga 1995/96:123 om väg E 22 genom Söderköping		46
Anf. 111 Kommunikationsminister INES UUSMANN (s)		46
Anf. 112 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp).....		46
Anf. 113 Kommunikationsminister INES UUSMANN (s)		47
Anf. 114 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp).....		47
Anf. 115 Kommunikationsminister INES UUSMANN (s)		47
Anf. 116 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp).....		48
Anf. 117 Kommunikationsminister INES UUSMANN (s)		48
21 § Svar på fråga 1995/96:26 om professionell boxning i Sverige		48
Anf. 118 Civilminister MARITA ULVSKOG (s).....		48
Anf. 119 STEN ANDERSSON (m).....		49
Anf. 120 Civilminister MARITA ULVSKOG (s).....		49
Anf. 121 STEN ANDERSSON (m).....		49
Anf. 122 Civilminister MARITA ULVSKOG (s).....		49

Prot. 1995/96:26
21 november

Anf. 123 STEN ANDERSSON (m)

22 § Svar på fråga 1995/96:127 om u-krediter till Indonesien.....

Anf. 124 Statsrådet PIERRE SCHORI (s).....

Anf. 125 EVA GOËS (mp).....

Anf. 126 Statsrådet PIERRE SCHORI (s).....

Anf. 127 EVA GOËS (mp).....

23 § Svar på fråga 1995/96:106 om jämställdhetsgranskning av det nya pensionssystemet

Anf. 128 Statsrådet ANNA HEDBORG (s)

Anf. 129 ULLA HOFFMANN (v)

Anf. 130 Statsrådet ANNA HEDBORG (s)

Anf. 131 ULLA HOFFMANN (v)

Anf. 132 Statsrådet ANNA HEDBORG (s)

Anf. 133 ULLA HOFFMANN (v)

Anf. 134 Statsrådet ANNA HEDBORG (s)

Anf. 135 ULLA HOFFMANN (v)

Anf. 136 Statsrådet ANNA HEDBORG (s)

24 § Svar på fråga 1995/96:115 om minskad totalkonsumtion av alkohol

Anf. 137 Statsrådet ANNA HEDBORG (s)

Anf. 138 CHATRINE PÅLSSON (kds).....

Anf. 139 Statsrådet ANNA HEDBORG (s)

Anf. 140 CHATRINE PÅLSSON (kds).....

Anf. 141 Statsrådet ANNA HEDBORG (s)

Anf. 142 CHATRINE PÅLSSON (kds).....

Anf. 143 Statsrådet ANNA HEDBORG (s)

25 § Svar på fråga 1995/96:121 om kostnaderna vid adaption m.m.

Anf. 144 Statsrådet ANNA HEDBORG (s)

Anf. 145 CHATRINE PÅLSSON (kds).....

Anf. 146 Statsrådet ANNA HEDBORG (s)

Anf. 147 CHATRINE PÅLSSON (kds).....

Anf. 148 Statsrådet ANNA HEDBORG (s)

Anf. 149 CHATRINE PÅLSSON (kds).....

26 § Svar på fråga 1995/96:125 om krigsmaterielexport till Indonesien.....

Anf. 150 Statsrådet JAN NYGREN (s).....

Anf. 151 EVA GOËS (mp).....

Anf. 152 Statsrådet JAN NYGREN (s).....

Anf. 153 EVA GOËS (mp).....

Anf. 154 Statsrådet JAN NYGREN (s).....

Anf. 155 EVA GOËS (mp)	Prot. 1995/96:26.....	62
Anf. 156 Statsrådet JAN NYGREN (s).....	<u>21. november</u>	63
Anf. 157 EVA GOËS (mp)		63
Anf. 158 Statsrådet JAN NYGREN (s).....		63
27 § Hänvisning av ärenden till utskott		64
28 § Förnyad bordläggning		64
29 § Bordläggning		64
30 § Anmälan om interpellation		65
1995/96:31 av <i>Kerstin Warnerbring</i> (c) till socialministern om föräldrautbildning		65
31 § Anmälan om frågor		65
1995/96:129 av <i>Göte Jonsson</i> (m) till statsrådet Jörgen An- dersson om utbyggnad av vattenkraften		65
1995/96:130 av <i>Mikael Odenberg</i> (m) till utrikesministern om Slovakien		65
32 § Kammaren åtskildes kl. 19.00.		65